

listy

UČEBNICE
ČTENÍ

starých textů

k výstavě v katedrě ČGHSP i pro samostatně

Vydala v roce 2003
Česká genealogická a heraldická
společnost v Praze

Cena: 270,- Kč

Zvýhodněná cena pro členy ČGHSP: 200,- Kč

Objednávky:

cghsp@email.cz

telefon: 251 613 490 (záznamník)

K zakoupení též osobně
každé pondělí 15-17 hod. na adrese Společnosti

Slovo na úvod	1
---------------------	---

články a studie

Rod mohučského granátníka a ranhojiče Jakuba Morstadta (Jaroslav Formánek)	2
Janáčkové (Zbyněk Hauser)	17

recenze, anotace, zajímavosti

Heraldické památky hradu Mírova	24
Zvony na věži farního kostela Povýšení Svatého kříže ve Veselí nad Lužnicí	26
„Tuto matriku bedlivě šetřte“	29
Heraldické a nápisové památky Chomutovska	31
Heraldika a genealogie 2002	37
Metternichové a jejich rodinný archiv	39

zprávy ze společnosti

Projekt GENE A 2003 – příprava veřejného zdroje informací pro podporu bádání	41
Předběžný průzkum zájmu o PC kurzy a elektronické dokumenty na CD ..	43
Aktiv vedoucích poboček	44
Nabídka publikací	45
Informace k úhradě členských příspěvků	45
Poděkování patří právě Vám	46
Jubilea členů v roce 2004	47
Termíny »středečnicků«	47
Den otevřených dveří	48
Pozvánka na valnou hromadu	48

NA OBÁLCE:

ZNAK BISKUPA KARLA II. Z LICHTENŠTEJN-KASTELKORNU NAD PORTÁLEM KOSTELA SV. MARKÉTY. V MÍROVĚ

Foto: Eduard Vacek

Vážení přátelé,

opět s neskutečnou rychlostí uběhl rok 2003 a ve Vašich rukách se objevuje poslední číslo GHL. Rád bych věřil, že GHL, které pro mnoho jednotlivců představují de facto jediné spojení se Společností, budou pro ně natolik zajímavé, aby věnovali pozornost jejich obsahu. Týká se to nejen části odborné, ale i úvodu a části věnované zprávám ze Společnosti.

Již několikrát jsem v úvodu žádal o Váš názor na obsah i vzhled GHL, na to, co byste se na jejich stránkách rádi dozvěděli nebo rádi dočetli. Bohužel, žádná reakce se nedostavila. Proto se není možné divit tomu, že v rámci obsažení a pokrytí celého zájmového spektra, jak vyplynulo z průzkumu zájmu členů, byl obsah minulých GHL věnován ne genealogii a heraldice, ale jiné disciplíně z oblasti pomocných věd historických, a to sfragistice, což se u mnoha členů nesetkalo s pochopením. Právě v této souvislosti by si měli členové uvědomit, že GHL budou takové, jaké si je „udělají“, ať již svými podněty nebo nejlépe vlastními příspěvky. Není možné do nekonečna spoléhat na invenci a pracovitost několika jedinců, neboť ani ta není nevyčerpatelná.

Části Zprávy ze Společnosti není zřejmě v mnoha případech věnována odpovídající pozornost, což se projevuje především na výši zasílaných členských příspěvků. Ačkoliv je každoročně ve zprávě z valné hromady uváděna schválená výše členských příspěvků na následující rok a v následném čísle GHL je tato výše opětovně uváděna v souvislosti se zasílanými složenkami, je neustále řada členů, kteří soustavně zasílají nižší a tedy neodpovídající částky. Dostávají tak Společnost nejen do finančních potíží, ale vyžadují i čas nutný na opakované urgencye či upomínky, tedy čas, který by mohl být vynakládán na potřebnější záležitosti.

S tímto přístupem pak ostře kontrastuje práce členů správního výboru Společnosti, kteří zajišťují řadu činností, ať se již jedná o vyřizování běžné agendy, pořádání kurzů, propagaci Společnosti či o nedávne vydaní publikace „Učebnice čtení starých textů“. Proto je zapotřebí přivítat i iniciativu několika jedinců, kteří založili sdružení GENE A, o jehož cílech se dočtete rovněž v části zpráv ze Společnosti. Stejně tak je zapotřebí poděkovat členům, kteří zasílají částky vyšší, než je jejich povinnost vyplývající z členství, i těm mnoha členům, kteří rozšířili knihovnu Společnosti o své genealogické práce.

Závěrem bych rád popřál všem mnoho zdraví, spokojenosti a badatelských úspěchů v novém roce a vyjádřil naději, že zmiňovaná iniciativa několika jedinců, zakladatelů sdružení GENE A, bez povšimnutí nezapadne, ale naopak, že se nalezne řada spolupracovníků, tak, aby bylo dosaženo vytčeného cíle a přínosu pro všechny genealogické badatele.

Jan Podhola

Rod mohučského granátníka a ranhojiče Jakuba Morstadta

Jaroslav Formánek

Po uplynulém jubilejním roce, kdy se slavilo 200 let od narození věhlasného kreslíře Vincence Morstadta (1802-1875) a 205 let od narození jeho bratra, světoznámého astronoma Josefa Morstadta (1797-1869), je patřičné si připomenout historickou postavu jejich děda Jakuba Morstadta (1731-1796). Jako granátník mohučského pluku bránil roku 1757 Prahu proti Prusům a bojoval u Štěrbohol, u Rossbachu a v Berlíně. V klidnějším období sedmileté války se roku 1759 oženil s českou dívkou Kateřinou z Kolína nad Labem, kde po skončení bojů (mírem z února 1763 v Hubertsburgu) založil český rod Morstadtů. Do svého rodného kraje podél Mohanu se již nevrátil.

Z POČÁTKŮ RODU V NĚMECKU¹

Údolí Mohanu a Tauberu (levý přítok) bylo od nepaměti krajem pracovitěho a zbožného lidu. Na jižních svazích se tu, v severovýchodním cípu Bádenska, dosud daří výbornému vínu, které si na svůj dvůr do Prahy dovážel ve 14. století sám císař Karel IV. Rytířský rod Morstadtů zde vlastnil nevelké panství již v 11. století. Kromě Hof Morstadtu sídlili jeho příslušníci v Rothenburgu i v malém městečku dnes zvaném Külsheim, které patřilo pod svrchovanost arcibiskupské a kurfiřtské Mohuče. Místo je charakterizováno nadmořskou

ERB RODU MORSTADTŮ

výškou 325 m. n. m. a po západním obvodu městyse vymezeno potokem Amorsbach, směřujícím na severoseverovýchod do řeky Tauber. Klesající svah na jihovýchod dává výborné podmínky pro vinařství. Na plošinách ve městě a při okraji zástavby se daří obilí i bramborám. Kvalita a spádování podloží vyhovuje pro účely zřizování studní s jakostní vodou, která po úpravě sama vyvěrá na povrch. Proto se zde usídlil zemědělský lid již 4 000 let před n. l. Na začátku našeho letopočtu byl tento prostor součástí římské provincie Germania superior. ►

V polovině prvního tisíciletí n.l. oblast obsadili křesťanští Frankové se svým patronem sv. Martinem. První písemná zmínka o Külsheimu (Cullesheim) je z roku 1144, tehdy patřil klášteru u Würzburgu. Později založený külsheimský kostel byl zasvěcen sv. Martinovi, stejně jako katedrála v Mohuči.

V polovině 12. století bylo na říšských cestách k Würzburgu rušno. Císař Friedrich Barbarossa se tu roku 1156 ženil s Beatrix Burgundskou. Když pak soustřeďoval císař vojsko pro třetí křížovou výpravu do Svaté země, vzal si s sebou würzburgského biskupa Spitzenberga jako svého kancléře a ideového vůdce.² Koncem 13. století koupil Külsheim mocný arcibiskup, sídlící v Mohuči, Gerhardt z Eppensteinu. Tehdy právě on, i bez papeže, rozhodoval o osudech Svaté říše římské a jejího krále.

O tom, že se tady křížovaly cesty kupců, svědčí stopy po přítomnosti židovské komunity z poloviny 14. století.³ Putoval tudy i nový římský král Karel IV. s doprovodem. Korunovace se konala roku 1346 v Bonnu za účasti arcibiskupa pražského Arnošta a mohučského Gerlacha. O dvacet let později pobýval tu Karel IV., již jako císař, když ve Würzburgu s mohučským arcibiskupem a místním biskupem Albrechtem uzavřel ochranný spolek proti komukoli s výjimkou papeže.

Rod Morstadtů se široce rozvětvil a někteří jeho členové vešli do historie. Roku 1348 je připomínán Heinrich Morstadt, statkář od Würzburgu⁴ a v někdejší říšské městě Esslingen zaznamenali v roce 1409, že tu sídlil Claus von Morstadt.⁵ Roku 1429 byl jiný Heinrich Morstadt purkmistrem v Külsheimu a Friedrich Morstadt studoval na univerzitě v Erfurtu. Na přelomu 15. a 16. století vedli Morstadtové selské vzpoury a jejich ozbrojené houfky se utkaly s oddíly würzburgského biskupa i řádu německých rytířů. Po porážce byli krutě popravováni. V době náboženské reformace museli někteří z protestantských Morstadtů opustit Külsheim, který zůstal katolickým. Přími předkové Jakuba zůstali, nebo se vrátili ke katolické víře a přežili potom i krutosti třicetileté války. Radní v Külsheimu Sebastián Morstadt dal roku 1628 postavit boží muka při říšské cestě pro usmíření Boha i pro útěchu strádajícího obyvatelstva. Tehdy se zbavilo prořídle a zbídačelé obyvatelstvo lupičských hord pod vedením rytmistra jménem Berlo, zvaného „vzteklý pes“. Jejich příslušníci projížděli na koních mezi domy, stříleli jako šílení do dveří i do oken dřevěných selských baráček a zapalovali je.

Opět putovaly kupecké karavany po hlavních cestách a do zklidněného městečka přijel sám arcibiskup Georg Friedrich z Mohuče. Bylo to v neděli 20. srpna 1628. Ale čas pokoje tu netrval dlouho. Po švédském vítězství u saského Breitenfeldu (nedaleko Lipska) v září 1631 táhla poražená, hladová a promoklá vojska Katolické ligy na jihozápad Külsheimem. Jejich vrchní velitel, maršál Jan Tilly, se na pět dní usadil v domě na náměstí. Zachoval se dopis, který odsud odeslal 28. října 1631 do Mohuče. V listopadu obsadi-

li obec Švédové a zřídili tu regionální správu, která ždímalá z lidí daně a odvody v penězích i naturáliích. Vyžadovala i služby pro vojsko a k tomu ještě vypukl černý mor. Po porážce Švédů u Nördlingenu v srpnu 1634 se objevilo opět císařské vojsko, ale v následujícím roce je vytlačily francouzsko-výmarské jednotky a ještě vojáci z Hessenska. Občané zase neměli chvíli klidu. O hladu a v nemocích umírali po stovkách. Když v květnu 1636 tudy do Vídně projížděla delegace anglického vyslanectví, viděla jen hořící domy a nikde živé duše. Když se pak v listopadu přes Külsheim vracela, bylo vše zcela zpustošené a vypálené od neukázněných chorvatských žoldnéřů z císařské armády. Ti napadali okolí z nedalekých lesů, kde jich bylo na šest tisíc i více. Možná, že právě o nich se zmiňuje dobový záznam z Ašska: 27 března 1641 čtyři pluky Chorvatů pochodovaly od Rehau na Hof.⁶

Jaro 1643 se ohlásilo silnými mrazy. V půdě zmrzlo, co bylo zaseto, tráva skoro nevyrostla, takže o svátcích svatodušních nebylo žádné krmivo pro dobytek. Tu trošku, co narostla, spásal dobytek žoldnéřů. V obci zbylo kolem 800 lidí, tj. sotva polovina. Uběhlo bezmála padesát let od vestfálského míru, než se život vrátil do normálních kolejí. Válku naštěstí přežil Jakubův praděd Nicolaus Morstadt a jeho pozdější žena Regina Erlenbachová. Roku 1660 se jim narodil syn Johann a roku 1666 Sebastian.⁷

POSLEDNÍ STOLETÍ POD MOHUČÍ

V novém století přišel na svět Johann Heinrich Morstadt, otec Jakubův. Narodil se v rodině šestatřicetiletého lazebníka Sebastiana Morstadta. Zde v Külsheimu bylo stále rušno. Opět zde pochodovali vojáci různých panovníků. Na rozdíl od minulých staletí se však ubytovali jen někdy a krátkodobě. Roku 1707 připochovali Francouzi na území bádenských Franků a okolní obce dávaly obilí v úschovu do opevněného Külsheimu. Situace se před utrechtským mírem uklidnila a v létě 1712 tudy táhl bujarý a velkolepý průvod nového císaře Karla VI. k návštěvě biskupa ve Würzburgu. Panovník se cestou rozptyloval štvanicemi na lišku nebo střelbou na koroptve či bažanty. Lidé kolem císaře mluvili převážně italsky. To vše viděl desetiletý Johann Heinrich Morstadt z lazební svého otce.

Na pomoc císaři v pokračující válce proti Turecku poslala i vláda v Mohuči kontingent vojska. Po bělehradském míru 1739 vyklidilo Turecko své poslední základny v Uhrách. Uvolněná území kolem Dunaje byla postupně osidlována lidmi od Mohanu. Mnoho občanů z Külsheimu se tam odstěhovalo v následujících desetiletích. Do tohoto prostředí se ve čtvrtek 1. března 1731 narodil Jakub Morstadt. Otec, devětadvacetiletý chirurg Johann Morstadt, měl plné ruce práce, aby udržel hygienu a zdraví külsheimských na patriční úrovni.⁸

Verbíři různých armád získávali ve třicátých letech mladé muže i v Külsheimu. A to i přes přísné postihy od mohučských úřadů. Tuto okolní atmosféru nasařoval Jakub od dětství a přitom se staral o mladší sourozence, kterých se postupně narodilo matce Sofii devět. Jako osmiletý sledoval výstavbu osmimetrového mariánského sloupu a božích muk s motivy hroznů poblíž kostela. V době Jakubova vrcholícího dětství a jinošství zasáhly Evropu války o habsburské dědictví a ve městě se ubytoval proticísařský falcký generální štáb. Potom tu pochodovala vojska francouzská, uherská, hessenská i anglická. Uprostřed toho vojenského hemžení zemřel v září 1742 külsheimský starosta a hodinář Josef Schumann, který musel zajišťovat pro velké vojenské ležení každodenní dodávku 700 snopů slámy z Würzburgu.

A zase tudy projížděly císařské korunovační průvody. Ve Frankfurtu byl korunován bavorský kurfiřt Karel Albrecht na císaře Karla VII. a když v lednu 1745 zemřel, nastoupil František Štěpán Lotrinský. Nový císař František I. a jeho manželka Marie Terezie byli pod ochranou jednotky pluku Aremberg (pluk později nazývaný „Pražské děti“). S nimi se do Mohuče dostal český hudebník Jan Zach, rodák z polabských Čelákovic.

Dne 28. října 1751 zemřel Jakubovi otec, sestra Marie se narodila již jako polosirotek. Díky tomu, že šikovný syn pomáhal otci v chirurgické ordinaci, mnohému se naučil a nějaký čas provozoval tuto oficínu sám s matkou. Podle tehdejších nařízení nebyl však plnoletý a úředně způsobilý. Živnost byla proto půjčena držiteli koncese Friedrichu Fickovi, který se oženil v únoru 1755 s vdovou, Jakubovou matkou. Ovšem nárok na držení provozovny zůstal Morstadtovým potomkům po dovršení zletlosti. Jakub byl odveden k vojsku mohučského arcibiskupa a domů se již nevrátil, takže otcovu živnost později převzal jeho o jedenáct let mladší bratr Michael.

ADOLF MORSTADT (* 1876)
(PRAPRAVNUK GRANÁTNÍKA JAKUBA MORSTADTA)

V kurfiřském sídle na soutoku Rýna a Mohanu se Jakub setkal ještě se skladatelem a arcibiskupským kapelníkem Janem Zachem, jehož mše tvořily hlavní náplň při protireformačních slavnostech. V sousedním Wiesbadenu zase naopak šířil protestantskou kulturu český hudebník-emigrant ze dvora Friedricha II. František Benda (1709-1786). Další válka byla přede dveřmi a vláda v Mohuči urychleně vydala roku 1755 nařízení o rekonstrukci silnic, které měly unést těžké dělostřelectvo.

MORSTADTŮV PLUK BRÁNIL ROKU 1757 PRAHU U ŠTĚRBOHOL

Rakousko se nespokojilo se ztrátou Slezska ve prospěch Pruska na základě mírové dohody z Cách (1748). Mohučská administrativa tehdy ještě nezasáhla do válek o habsburské dědictví. Vídeňským diplomatům se však podařilo roku 1756 sestavit širokou protipruskou koalici. Nemohla v ní chybět ani vlivná katolická mocnost se sídlem v Mohuči. Pruský král Friedrich II. nečekal a preventivně roku 1756 obsadil Sasko. Vítězně postupoval i v prostoru severních Čech. Na pomoc císařské armádě připochoval začátkem roku 1757 pěší pluk od mohučského kurfiřta Jana Osteina. Velitelem byl plukovník Casimir Lamberg a elitní součástí byly dvě setniny granátníků v líbivých zelenobílých uniformách.⁹ Dunění plukovních bubnů a pronikavé melodie píšťců se nesly krajem podél silnice Plzeň-Beroun-Praha. Pod červeným praporem se stříbřitým kolem o šesti loukotích, šel mezi granátníky i Jakub Morstadt. Cílem pochodu byl prostor vně východních hradeb Prahy.¹⁰

V prostoru právě rekonstruované císařské silnice Praha-Vídeň (dnes č. I/12) zaujal pluk pozice ve druhém sledu armádního uskupení pod vedením prince Karla Lotrinského. Psal se duben 1757 a poslední zbytky rodin prominentů prchaly z Prahy po vídeňské silnici. Do Kolína se tudy vracel dvaadvacetiletý Michal Formánek, chirurg s čerstvým univerzitním absolutoriem. Mohučský pluk zaujal místo vedle Wiedova pluku, později 28., jenž narychlo ustoupil od Zhořelce, kde ještě 2. dubna tvrdě odrážel Prusy. Z druhé strany držel pozici Bethlenův pluk. Těsně před nešťastným pátkem 6. května 1757 bylo rozhodnuto vyčlenit granátnické setniny do úderné brigády u Štěrbobol, aby přehradily nástup nepřítele. Na výšinu Homoli (dnes areál OBI) vyjelo tryskem od Malešic dvanáct těžkých děl armádní zálohy s českými posádkami a hned ráno po polní mši zahájily ničující palbu na první linii nepřátelské pěchoty. Granátnický hejtman Georg von Szent Ivány z pluku Bethlen později vzpomínal: „Největší čest a chvála patří bodrým a statečným českým dělostřelcům, kteří svou dobře mířenou palbou, svými granáty a kartáči způsobili nepříteli hroznou krveprolití“.

Dělostřelba a rozhodnost granátníků v útoku byl jediný pozitivní moment vojska pod rakouským velením v celé bitvě u Prahy. Přední řady pruské pěchoty byly zcela rozvráceny a padl i jejich legendární vojevůdce Schwerin. Rakouské jezdectvo, které mělo krýt na pravém křídle granátníky, stejně jako nejvyšší velení, však zcela selhalo. Hrdinství granátníků pluků mohučského, Wallisova (později č. 47) i Wiedova (č. 28) a dalších přišlo niveně, když ostatní části císařského vojska se rozprchly nebo zůstaly pasivní. U protivníka převzal velení sám král Friedrich II. a v poledne byla bitva rozhodnuta ve prospěch Prusů. Odříznutým granátníkům došly náboje a nezbylo než se probít z pruského obklíčení. Několik stovek granátníků z různých pluků se postupně přesunulo až na Moravu, kde se v pevnostních posádkách Brno a Olomouc připravovali na další bojové akce. Vysloužili si čestný název „pražští granátníci“.¹¹

V bitvě u Kolína 18. června 1757 byli Prusové přece jen poraženi a donuceni ukončit barbarské bombardování Prahy. Jakub Morstadt potom pomáhal ošetřovat a léčit raněné od Prahy i od Kolína. Mohučský pluk i vojáci kurfiřských vlád z Trevíru a z Kolína nad Rýnem dále bojovali proti Prusům. 16. října obsadili během nedělního oběda ve spolupráci s císařským jezdectvem pod velením generála Ondřeje Hadíka, potomka českých emigrantů z uherského Slovenska, sídelní město pruského krále Berlín¹² a 5. listopadu téhož roku bojovali u Rossbachu po boku Francouzů. Praha si pak oddychla na více než sto let. Přesto možno hodnotit výsledky sedmileté války jako úspěch pruského krále, jehož armádu opěvoval i básník Johann Gleim v Písniích válečných z roku 1758.

ZALOŽENÍ RODU MORSTADTŮ V ČECHÁCH

V předvečer bitvy u Kolína 17. června 1757 byl Jakub Morstadt uveden v pohotovostním seznamu granátníků poražených v květnu u Prahy a následně soustředěných při pevnostní posádce Olomouc.¹³ Cestu z Prahy do Olomouce absolvoval se svými druhy po císařské silnici přes Kolín. Do poloviny května nebyla cesta přes město ještě obsazena pruskými oddíly. Zde v Kolíně se mohl setkat s místní dívkou Kateřinou Vilímovou-Osvaldovou. Třeba u studny při kouřimské bráně, kde bydlela v ulici k obecnímu dvoru, pomáhala Jakubovi ošetřovat spolubojovníky před dlouhou cestou na Moravu. Tehdy v Kolíně právě zemřel starý chirurg Josef Čermák a mladičký Michal Formánek teprve sbíral první zkušenosti. Na jihu Kolína zahájil císařský erár výstavbu dvou kůlen pro vojsko. Po více než sto let tu byl pak sklad sena a ovsa.

Další záznam o Jakubu Morstadtovi je z Kolína ze září 1759, kdy se jemu a Kateřině narodil syn Adam Jakub. Za kmotru byla Monika Formán-

PODPIS JAKUBA MORSTADTA (1780)

ková a Jakubovi svědčil Johann Konrad, granátník z pluku Wolfenbüttel. Křest proběhl v chrámu sv. Bartoloměje, na jehož zdech byla právě nainstalována první křížová cesta. Dítě však během čtrnácti dnů zemřelo a bylo pochováno na Zálábí při kostele sv. Víta. Otec Morstadt je uveden jako voják pluku Lambergova (velitel pluku).¹⁴

Když v roce 1761 kupovali Morstadtovi dům na Kvintínu (pražské předměstí), Jakub už nebyl ve svazku s vojskem. V Kolíně byla posádkou část pluku hraběte Michala Wallise, ale v místních provizorních špitálech umírali i vojáci od pluků Colloredo, Bethlen a Harrach. Jakub jako chirurg si na nedostatek práce nestěžoval a po hmotné stránce se mu vedlo dobře. Matka pětadvacetileté Kateřiny se předtím přestěhovala do menšího várečného domu u Labské brány, který koupil její druhý muž Jan Osvald v dubnu 1760 za 350 zlatých. V důsledku trvající války byla i v Kolíně drahota. Měřice (60 litrů) pšenice za 2 zlaté a 15 krejcarů, hrachu za 1 zlatý a 40 krejcarů, hřebec stál 20-30 zlatých. Podražil i máz piva, zvláště když Jakub byl zvyklý z Pomohání, že máz (Mass) má 2 litry, zatímco v Čechách o čtvrtinu méně. Přes tu bídu se peníze vždy našly. Na kutnohorském předměstí zahájil stavitel Jan Petržilka opravu někdejšího hornického kostelíka Všech svatých. Zato škola pod sv. Bartolomějem byla v ubohém stavu. Dešťová voda protékala při vyučování šindelovou střešou na žáky a popraskanými zdmi to v zimě pěkně protahovalo. Rodiče žáků nedodávali požadované dříví na otop a raději nechávali děti doma. První pošta na náměstí „U bílé labutě“ (později lékárna) však sloužila dobře. Po Františku Grünbergrovi nastoupil Antonín Kršňák, nový poštmistr.

Před vánoci 1763 vložili Morstadtovi peníze do polností, když k svému domu koupili ornou roli za 160 zlatých. Byl také konečně klid zbraní po sedmileté válce, ale ceny se zdvojnásobily. Wallisova posádka přesto prováděla na účet města úpravy v kasárnách. Jsou dochovány účty tesaře Jakuba Strupa, sklenáře Františka Pošvy a dalších řemeslníků. Z vděčnosti za ukon-

čení sedmileté války i za odeznění dalších pohrom postavilo město kolem morového sloupu ze 17. století čtyři pískovcové sochy světců za 120 zlatých. Pošta se přestěhovala do objektu „U zlaté štiky“ při císařské silnici.

Zájmem Jakuba Morstadta bylo přesídlit do centra města, a to z důvodů větších možností své živnosti chirurga i z prestižních pohnutek. Proto koncem listopadu 1764 požádal o získání práv měšťana kolínského.¹⁵ V prosinci 1764 již koupil od Maternů dům v Bartolomějské ulici (dnes Parlérova) v řadě pod školou za 600 zlatých. A hned musel vzít na byt plukovního kadeta z místní posádky do místnosti s kamny. Raději přijímal návštěvy svého známého od Labské brány, Václava Postlera, kterého poznal již v Olomouci. Postler byl komorníkem u tamního arcibiskupa.

Události roku 1765 jsou poznamenány úmrtím kolínského primátora Josefa Lysandera z Ehrenfeldu. Odešel po desetileté službě v krušném období. V domě poblíž Labské brány zemřel také německý jirchář Josef Wildt, který dal postavit kapličky při cestách k Veltrubům i k Ovčárům. Ve městě se naopak zabydlil vojenský chirurg Jan Senger, Jakubova konkurence. Začátkem prosince koupili Morstadtovi pole od Doroty Waiglovy a 26. ledna 1766 se jim narodil syn František. Rod byl založen. A dále ukládali peníze do realit. V březnu do zahrady na Pražském předměstí a v červnu do dvora s hospodářstvím po manželech Jetýlkových (později čp. 26).

Na kutnohorském předměstí, při levé straně císařské silnice od města, byla v létě 1766 zahájena výstavba vojenské nemocnice o dvou podlažích – dnes je tam křižovatka u nového mostu. Stavbu prováděl zednický mistr Martin Marčín a stanovil takovéto náklady: 80 zl. za stavební kámen, 43 zl. za vápno, 100 zl. za šindele na střeche, 100 fůr písku za 15 zl., odvoz 150 fůr hlíny ze základů za 30 zl., dřevěné trámy za 40 zl., 12 párů krovového dříví za 12 zl., 5 párů dveří za 30 zl., 6 tisíc cihel za 44 zl., patery kamna za 37 zl.. Tesařské práce stály 120 zl. a zednické 250 zl. Takové byly cenové relace na přelomu let 1766-7 a to byla cena, kterou muselo město platit vojenské posádce. Místo komisaře stavby z hlediska potřeb odborně lékařských získal německý chirurg Ignác Münsinger, který právě koupil dům na rohu Zámecké a Kovářské ulice. To oslabilo klientelu a příjmy chirurga Morstadta, který od října 1766 začal odprodávat svůj majetek. Vojenský špitál byl roku 1767 dostavěn a sloužil pak 100 let. Tehdy v květnu se Morstadtovým narodila dcera Anna, ale ve dvou a půl letech zemřela.

V letech 1768-9 řádily na předměstích požáry, roku 1770 založil uvečený chirurg Ignác Münsinger „oficínu na holení a baněk sázení“ na Pražském předměstí. V roce 1771 se hned v lednu citelně oteplilo. Když se 18. února 1771 u Morstadtů narodil syn Josef (pozdější otec vedutisty Vincence a hvězdáře Josefa), sníh byl již jen ve stínu. Děti brouzdaly bosky po vyhřátých ulicích až do dubna, kdy náhle uhodily mrazy a znovu napadl

sníh. Vše, co na polích a zahradách rychle vyrostlo, přišlo vniveč. Následovala další vlna drahoty a v roce 1773, když přišlo silné krupobití, se situace dále zhoršila. Mnozí lidé si vařili k jídlu obyčejnou trávu a lebedu. Morstadtovi prodali roku 1772 Kvintín za 400 zl. Špatně si jistě nežil kolínský pošt-mistr Antonín Kršňák a přesto roku 1773 zemřel ve svých třiceti sedmi letech. Po něm nastoupil Antonín Knirsch, původem z Rakouska. Morstadt prodal dům v Bartolomějské ulici za 900 zlatých a odstěhoval se s rodinou z Kolína neznámo kam.¹⁶

Z roku 1775 je zaznamenán případ, který svědčí o tom, že vojáci Wallisovi se nelíbili jen ve velkém vojenském špitále na kutnohorském předměstí: „5. října 1775 jeden tambor od regimentu Wallis byl ve špitále u P. Marie na pražském předměstí nemocný. Navštíven byl od jednoho svého kamaráda a tázán jak se má, odpověděl žádostí o deset mázů piva a nějaké karty... v tom se vojáková duše s tělem rozešla.“ Špitál u P. Marie byla nízká budova, krytá došky. Měla tři světnice a tři komory s kapacitou 15 lůžek a sloužila ještě v 19. století.¹⁷

Z podnětu císařovny Marie Terezie byla zavedena povinná školní docházka a v Kolíně byla zřízena městská normální škola, kde se mělo učit jen německy. Ve skutečnosti tam chodila jen část dětí školou povinných a jen německy se také neučilo. Školu navštěvovalo 95 žáků (z toho 20 dívek). Souběžně do židovské školy chodilo disciplinovaně všech 80 dětí židovského vyznání, učily se jen německy a celková výuka byla na vyšší úrovni. Oba synové, František i Josef Morstadtovi, byli roku 1777 ve školním věku a potřeba solidního vzdělání donutila rodinu vrátit se do Kolína. Byli se podívat na slavnostní položení základního kamene pro věž nové zvonice na Zálabí při sv. Vítu. Psal se tehdy 14. červenec a pan děkan Liborius Dittmann vše poštětil.

Morstadtovi navštívili místo věčného klidu svých zesnulých dětí a současně si rozjednali koupi domu na náměstí. Dům vedle kasáren nesl název „U tří mouřenínů“ a to připomínalo erb dávných předků v Německu.¹⁸ Před domem, který dostal čp. 76, měli vojáci strážní domek a ta blízkost uniforem slibovala opětné oživení živnosti chirurga. František Zoll, kadet od kyrysníků, nabízel předtím dům „U tří bubnů“ na druhé straně náměstí, ale ten Jakubovi nevyhovoval.

V rohovém domě naproti radnici byla zřízena manufaktura na zpracování bavlny. Zde se právě nastartovala budoucnost průmyslového Kolína. To vše sledovali Morstadtovi z oken svého nového bydliště. Smlouvu o koupi domu čp. 76 od tříasemdesátileté Alžběty Konvalinové za 1.100 zlatých podepsali 11. srpna 1779.¹⁹ Roku 1780 bylo rušno. Prováděla se parcelace obecních dvorů i na zámeckém panství v Kolíně. Štítarský dvůr byl rozdělen na 25 familií, což řídil tamní rychtář Josef Formánek. Za služby při raabisa-

ci pak žádá rychtář město Kolín „by nějaký kus pole k užívání mu darován byl“. Koncem listopadu vše zastínilo úmrtí císařovny Marie Terezie. Čtrnáctiletý František a devítiletý Josef Morstadtovi byli každý den unášeni smutčným proudem programů ve škole i vedle v kostele. Sedmdesátiletý učitel Jan Bobrovský a jeho zeť, podučitel František Pátek, se zanícením vyprávěli žákům o zásluhách zesnulé císařovny.

Starší syn František se šel po skončení školní docházky učit pekařem do vojenské pekárny „U Raka“ na náměstí. Mladší Josef pokračoval ve školní docházce v sousedních kasárnách, kde tehdy velel plukovník Carneggi a dle osnov normální školy děti vojáků soukromě učili hobojiště. Právě roku 1783 napomíná městská rada učitele za nízkou úroveň výuky na městské škole a vyučujícího kaplana za zhýralý život. Byla to odpověď na stížnost učitelů ve věci „pokoutní školy jednoho plukovníka a tambora“.²⁰

V únoru 1787 se ženíl teprve jednadvacetiletý František Morstadt s Barborou Čapkovou. Usadili se v Kutné Hoře, kde se jim koncem roku narodil syn. Jméno dostal po otci a byl to první vnuk Jakuba a Kateřiny Morstadtových.²¹ Bylo mnoho radosti, a to i z toho, že se z Kolína odstěhoval velký konkurent v oboru Ignác Münsinger, který prodal dům čp. 84 Františku Weigertovi za 1.000 zlatých. V Kolíně bylo napočítáno 400 domů s 3.750 křesťanskými obyvateli. V říjnu se slavilo vítězství rakouských vojsk nad Turky u Bělehradu. V únoru následujícího roku zemřel císař Josef II., to byl již jeho jmenovec, mladší syn Morstadtů, vyučen pekařem, stejně jako bratr. V dubnu se v Kutné Hoře narodila Jakubovi a Kateřině vnučka. Pokřtěna byla jménem Terezie, patrně po císařovně, pro níž přišel Jakub do Čech bojovat.

V úterý 29. ledna 1793 se konala v Kolíně svatba mladšího syna Josefa Morstadta s Klárou, dcerou známého chirurga Michala Formánka.²² Manželé se ubytovali u ženichových rodičů vedle kasáren. Dům „U tří mouchů“ byl již dobře vytápěn, po zkušenostech s dvaceti sedmi stupňovými mrazy o poledni před čtrnácti lety, když se sem Jakub s rodinou nastěhoval. Toho roku se také v důsledku změny normální školy na hlavní rozšířila její budova o jižní křídlo (dnes ředitelství Regionálního muzea). O místo učitele se ucházel Jan Kotrč (jeho syn učil později vedutistu Vincence Morstadta), nesplňoval však podmínku znalosti německého jazyka. Na podporu své žádosti uvedl, že byl jako kyrysar raněn v sedmileté válce. Malou odbočkou se na chvíli dostaneme opět do Mohuče. Dne 2. prosince 1793 tu zemřel ve vojenské nemocnici sv. Jana další z Morstadtů, příslušník mohučského pluku jménem Andreas.²³

V únoru 1794 se novomanželům Morstadtovým narodila malá Anička. Každý den vedle v kasárnách vytruboval nástupy a večerku František Zemanek, který se v Kolíně oženil před jedenácti lety. Letos ale odešel na věčnost a nebude malou Aničku rušit z denního spánku... Předjari přestupně-

RODNÝ DŮM VINCENCE MORSTADTA

ho roku 1796 bylo mrazivé. Zvláště 6. března se svými -16 stupni Celsia po poledni drží rekord do dnešních dnů. Zato červenec byl žhavý. V neděli dne dvacátého sedmého toho měsíce vypukl v Kolíně veliký požár. Zachvátil město od kouřimského předměstí přes chrám sv. Bartoloměje a podél hradeb až k Labské bráně. Ve svém domě čp. 28 pod kostelem uhořel osmdesátiletý chirurg Jiří Barvonič. Od Labské brány urychleně stěhoval do kasáren svou těhotnou manželku vojáka od Wallise, francouzský emigrant Filip Deburau. Byl naverbován v Mohuči, takže s Jakubem Morstadtem si mohli dobře rozumět. Deburaova žena Kateřina, rozená Krásová, porodila v kasárnách 31. července drobného synka, pokřtěného pak jménem Jan Křtitel Kašpar. To nebyl nikdo jiný než slavný zakladatel evropské pantomimy, Jean Baptiste Gaspard Deburau. Takového kamaráda měli tenkrát v sousedství Morstadtovi potomci.

Nástup podzimu byl smutný. Bylo 22. září 1796, když někdejší granátník Jakub Morstadt vydechl naposledy.²⁴ Bylo mu šedesát pět a půl roku a jeho snacha Klára byla ve čtvrtém měsíci těhotenství (13. února se pak narodil světoznámý hvězdář Josef Morstadt). Po zesnulém se vyřizovaly dědic-ké náležitosti 18. října. Zápis je psán německy. Dokument signovali vdova Kateřina Morstadtová, která se podepsala třemi křížky, oba synové a za „dce-ru“ Kláru v zastoupení podepsal spis její otec Michal Formánek. Vdova Ka-teřina následovala svého muže Jakuba v roce 1800. Narození věhlasného ve-dutisty Vincence Morstadta se prarodiče již nedočkali.²⁵

Dočkali se však přeci jen obdivovatelé Vincence Morstadta. V pátek 13. prosince 2002 byla osazena pamětní deska na jeho rodném domě „U tří mouřenínů“ jako poklona slavnému dílu tohoto vynikajícího portrétisty čes-kých měst s vojáky na ulicích.²⁶

Příloha 1

Granátníci mohučského pluku (Kur-Mainzer Regiment) v posádce Olomouc, stav 17. června 1757 (prameny: Kriegsarchiv, Alte Feldakten, Wien, 17.6.1757, sign. Kollowrath; H. P. FORMANEK, Consignation-lists, in: The Legacy, Bregenz 1998, s. 42 (rukopis).

Důstojník	Oberlieuth.	J. F. Stützer
Podd.	Corporal.	J. Weber
		J. Schmidt
		N. Baumann
		H. Schächner
		H. Grauss
		A. Gantzau
Hudebníci	Spielleuth.	N. Wolf
		A. Gebhard
		J. Geberth
		J. Hebell

Řadoví granátníci včetně Jakuba Morstadta – 65 mužů.

Příloha 2

Ztráty mohučského pluku v sedmileté válce (pramen: Österreichisches Staatsar-chiv Wien, 5 odd., Altefeldakten, 15. Jh – 1882)

Rok:

1757: raněno 217, z toho 3 důstojníci
padlých 25, z toho 2 důstojníci
zemřelo v nemocnici 120, z toho 1 důstojník
dezertovalo 34 mužů
nezvěstných 39 mužů

1758: raněno 28 důstojníků, 6 štábních podd., 1120 mužů
padlých 54 mužů
zemřelo 247, z toho 2 důstojníci
dezertovalo 85 mužů
nezvěstných 8 mužů

1759: raněno 32 mužů
padlo 10 mužů
zemřelo v nemocnici 400, z toho 2 důstojníci a 2 štábní podd.
dezertovalo 165 mužů
nezvěstných 11 mužů

1760: raněno 50 mužů
padlo 32, z toho 1 důstojník
zemřelo 276, z toho 2 důstojníci
dezertovalo 247 mužů
nezvěstných 6 mužů

1761: raněno 5 mužů
padlo 9 mužů
zemřelo 222 mužů
dezertovalo 260 mužů
nezvěstných 10 mužů

1762: raněno 402, z toho 7 štábních důstojníků
padlo 24 mužů
zemřelo 336, z toho 1 štábní důstojník
dezertovalo 175 mužů
nezvěstných 5 mužů

Oproti císařskému pluku Harsch měl mohučský pluk trojnásobek raněných, pěti-nu padlých, dvojnásobek zemřelých v nemoci, o něco více dezertérů, avšak jen dvacetinu nezvěstných.

P o z n á m k y :

- ¹ E. WEISS, I. EDELMANN, H. LAUF, *Geschichte der Brunnenstadt Külsheim*, sv. 1.2, Külsheim 1992 (zpracovaný příspěvek J. Formánka, sv. 1 – s. 182-184).
- ² P. OETTINGER, *Würzburg – Antlicher Führer*, Würzburg 1979. s. 6.
- ³ A. BAUCH, *Die Geschichte der külsheimer Juden*, in: *Külsheimer Jahrbuch 1987-88*.
- ⁴ *Kirchenhistor. Seminar Albert Ludwigs Universität Freiburg, Monumentorum Boicorum*, ed. Academia scientiarum Boico, Mnichov 1872.
- ⁵ F. BERGER, O. ETTER, *Die Familiennamen der Reichsstadt Esslingen*, Stuttgart 1961.
- ⁶ M. ALBERTOVÁ, *Z dějin ašského okresu*, Aš 1959, s. 22.
- ⁷ *Archív ř.k. fary v Külsheimu*, dat. 7.7.1666.
- ⁸ J. FORMÁNEK, *Jak sporná podobizna Vincence Morstadta pomohla vypátrat jeho předky v Německu*, in: *Práce muzea v Kolíně 1989*.
- ⁹ KNÓTEL, *Uniformenkunde*, sv. 5, č. 53, Rathenow.
- ¹⁰ *Österreichisches Staatsarchiv*, Wien, *dopisy z 25.11.1987 a 23.3.1988*.
- ¹¹ B. SWIETECKÝ, *Bitva u Štěrbohol 6. května 1757*, in: *Vojenskohistorický sborník I. Praha 1932*, sv. 2, s. 89-132; J. GÖDÖLLEY – F. ČERNÝ, *Průběh operací po bitvě u Štěrbohol*, in: *Vojenskohistorický sborník III. Praha 1934*, sv. 1, s. 116-173; J. GÖDÖLLEY – F. ČERNÝ, *Bitva u Štěrbohol*, Praha 1935.
- ¹² *Kriegsgeschichtliche Abtheilung vom Grossen Generalstabe, Siebenjährige Krieg 1756-1763*, sv. 2 : Prag, 1901, Berlin: M. SWIFT, *Historische Landkarten Europa*, München 2000, s. 62.
- ¹³ K. und K. *Kriegsarchiv, Schriften-Abtheilung, Alte Feldakten*, Wien, 1757.
- ¹⁴ *Státní oblastní archiv Praha, sbírka matrik, sign. Kolín 5 a 30*.
- ¹⁵ *Státní okresní archiv Kolín, MÚ Kolín, Liber albus civium*, f. 37.
- ¹⁶ J. VÁVRA, *Dějiny král. města Kolína nad Labem*, Kolín 1888.
- ¹⁷ F. STRAKA, *Kolínské kostely a památky*, Kolín 1940, s. 32-33.
- ¹⁸ H. HERMANN, *Genealogie und Heraldik bürgerlicher Familien Österreich-Ungarns*, sv. 2, Wien 1902, s. 355 (viz obrázek).
- ¹⁹ *Státní okresní archiv Kolín, Kniha smluv LC XIV, f. 215*.
- ²⁰ J. SCHNEIDER, *Dějiny kolínského školství*, Kolín 1947. s. 106.
- ²¹ *Státní oblastní archiv Praha, sbírka matrik, sign. Kutná Hora 5*.
- ²² *Státní oblastní archiv Praha, sbírka matrik, sign. Kolín 32*.
- ²³ *Stadtarchiv Mainz, Kirchenbuch des Militärsspital St. Johann 1793*.
- ²⁴ *Státní oblastní archiv Praha, sbírka matrik, sign. Kolín 42*.
- ²⁵ J. FORMÁNEK, *235 let rodu Morstadtu v Čechách*, in: *Archivní prameny Kolínska*, Kolín 1993, s. 53-54.
- ²⁶ J. PASÁKOVÁ, *Praha v díle Vincence Morstadta. Soupis grafických listů a kreseb*, Praha 1987.

Janáčkové

Zbyněk Hauser

P odnětem k sepsání tohoto vyprávění o Janáčcích bylo seznámení s kronikou obce Sobiňova na Českomoravské vrchovině, kterou sestavil ve dvacátých letech Dr. Gustav Janáček z Prahy.¹ Seznámil mě s ní asi před pěti lety pan Karel Janáček ze Sobiňova. Ten pak pokračoval v práci svého jmenovce i vzdáleného příbuzného a napsal postupně několik dílů rodné kroniky, kde volně navazuje na vyprávění o své rodné obci i kraji.

Z použitých zdrojů, ze kterých G. Janáček čerpal, je pro Janáčky zvlášť zajímavý příspěvek Dr. Františka Půži „Církevní poměry na panství polensko-přibyslavském v 18. stol.“,² dále Václava Chabra „Příspěvky k dějinám Časlavská v 18.stol.“³ a Josefa Dobiáše „Kacířská banda ze Sobiňova“.⁴ Ve všech těchto podkladech jsou zastoupena líčení, kde hlavními postavami jsou právě Janáčkové, což jejich rodopis vhodně doplňuje. Uvedme jmenovitě Jana Janáčka ze Sobiňova, který byl v r. 1769 dopaden při prodávání kacířských knih a po tvrdých výsleších za použití práva útrpného byl odsouzen k desetiletému žaláři. Tento trest mu vypršel čtyři roky před vydáním tolerančního patentu.

Podle rodové tradice, dochované v povědomí hlavně Janáčků – písmáků, jsou Janáčkové ze Sobiňova a přilehlých obcí potomky rytíře Jana z Markvartic, který zde míval statek v 15. století.

Třeba ještě uvést, že Dr. Janáček sestavoval kroniku za přispění Dr. Křivského, pocházejícího z nedaleké obce Křivý a s Janáčky sňatkem spřízněného.⁵

PRAMENY O JANÁČCÍCH

Doložitelným praotcem všech Janáčků z Markvartic, Sobiňova, Bílku, Krucemburku, Borové a jiných vesnic v okolí Chotěboře je zatím Janeček z Markvartic, uvedený v urbáři panství Polná z r. 1636 jako držitel hospodářství, které v této osadě tehdy existovalo jako jediné.⁶ K porovnání – v době zpracování stabilního katastru v r. 1838 hospodařil v Markvarticích pouze úzce spřízněný Janáčkové, tři lánici a dva půllánici.⁷ V Sobiňově a v jeho dalších osadách Nové Vsi a Sopotech je uváděno již 19 Janáčků. Grunt v Markvarticích podělila podle téhož urbáře vdova Janáčková, rovněž bez uvedení křest-

ního jména. Zde již zaznamenáváme změnu samohlásky u příjmení, které nepochybně vzniklo ze jména Jan. Nedá se tedy zcela vyloučit, že zde původně hospodařil Jan z Markvartic a pak v době sepsání urbáře jeho potomek, již nazývaný Janeček. Je zajímavé, že v témže urbáři nalézáme paralelu u jména hospodáře v Sobiňově – Nové Vsi Karla Dymače a jeho nástupce Pavla Dymáčka, tedy opět zdvojnásobení, tentokrát u příjmení. V několika dalších vesnicích jsou také hospodářství označena pouze jedním jménem, např. Havel z Všenic.

Dle Berní ruly (1654) je držitelem gruntu v Markvarticích Vít Janáček a je zde tentokrát zapsán mezi sedláky hospodařícími v Sobiňově.⁸ Rozrůstání rodiny Janáčků je nejlépe patrné v purkrechtní knize Sobiňova uložené v MZA Brno.⁹ Zde se k roku 1673 objevuje též zápis týkající se Václava Janáčka, který koupil v Bílku chalupu Pavla Zvolánka. Jednalo se zřejmě o syna či bratra Pavla Janáčka z Markvartic, který dle zápisu z téhož roku zdědil hospodářství po svém otci Vítu Janáčkově a v té době měl při přebírání hospodářství již grunt zaplacený.

PŘEDCHŮDCI JANÁČKŮ

Pro pátrání o předchůdcích Janečka či Janáčka z Markvartic je třeba podrobněji rozvést podklady, které si o Markvarticích a Sobiňovu můžeme vyhledat v běžně dostupné literatuře. V Časopise českého muzea v ročníku 1834 publikoval František Palacký seznam 452 českých pánů a rytířů, objevený na olomouckém arcibiskupství¹⁰ – jednalo se o šlechtice, kteří v září 1415 připojili své pečeti ke stížnímu listu proti upálení Mistra Jana Husa v Kostnici. Zde stejně jako ve třetím díle Archivu českého můžeme nalézt jména Ctibor a Jan z Markvartic.¹¹ Že se jedná o Ctibora a Jana z Markvartic na Čáslavsku, můžeme se utvrdit též v Profousově knize „Místní jména v Čechách“ ve stati o Markvarticích.¹² Dle Augusta Sedláčka a jeho díla „Místopisný slovník historický Království českého“ jsou Markvartice víska u Chotěboře, po níž se nazval Beneda z Markvartic (1257-1278), Ctibor a Jan pečeti-li stížný list r. 1415.¹³ K doplnění tohoto líčení o Markvarticích je na místě zmínka o sousední větší vesnici Sobiňovu, sousedícím či spíše navazujícím na poutní místo s chrámem v Sopotech, někdy uváděných jako osada. A. Sedláček uvádí v „Hradech a zamcích“ ke konci textu o Sobiňovu toto: „... když Jan syn Ondřejův okolo 1384 zemřel, táhl se k Sobiňovu Stošek (jinde vedený jako Stašek), syn Mstislavův z Dolan, a dosáhl ho mocí spolku, který měl otec se zemřelým. Týž Stošek připomíná se pak jako pán na Sobiňově, tuším poslední ze zdejších vladyk“.¹⁴

Abychom mohli dále objasnit dějinnou roli Jana z Markvartic, musíme též přistoupit k pátrání po jeho znaku, který byl bezpečně identifikován na originále jedné z pečeti, která je připojena k pergamentu z r. 1415, nyní ulo-

ženém v Edinburghu ve Skotsku. Identifikaci pečetitelů věnoval velkou pozornost všestranný A. Sedláček (tento zde uvádí též významného badatele Masáka) v článku uveřejněném v roce 1922 v Časopisu společnosti přátel starožitností českých v Praze.¹⁵ Podstatně obsažnější je ovšem Sedláčkův rozbor těchto historických podkladů v Českém časopise historickém v roce 1917.¹⁶ Ve čtvrtém oddíle zde popisovaných pečeti jsou uváděni vladykové z chrudimského a čáslavského kraje. Dle komentáře k pečetí číslo 266 (s. 323) se Ctibor z Markvartic psal po Markvarticích v osadě Sopotské v Čáslavsku. Bratři Jan, Ctibor a Stašek (tento 1405 ze Soběnova ... Sobiňova) byli dle konfirmačních knih v roce 1401 patrony kostela Sopotského. Majitel pečeti číslo 293 Jan z Markvartic z Čáslavska se pak v konfirmačních knihách připomíná v l. 1401 až 1405 jako spolupatron kostela Sopotského, r. 1412 pečetil znamením kohouta a r. 1421 byl na čáslavském sněmu.¹⁷

Pro úplnost představy o zmíněných bratřích ještě Sedláčkův popis Sobiňova z Hradů a zámků, tentokrát od počátku: „*Nedaleko Sopot je ves Sobiňov. Na jejím jižním konci u st. dráhy je vidět tvrziště, pole lučním příkopem otočené. Nejstarší známý držitel byl Ješek Kokot z Sobiňova, jenž byl v letech 1358-1367 patronem kostela Sopotského. Ondřej ze Sobiňova podával r. 1373 kněze k Běstvínskému kostelu.*“¹⁸ Z uvedených předchozích textů pak vyplývá, že Jan, Ctibor a Stašek byli nepochybně synové vladyky Mstislava z Dolan, o kterém se můžeme více dočíst v prvním díle Sedláčkových Hradů a zámků: v Dolanech na tvrzi vládli po smrti Mstislava z Dolan jeho sirotci Staněk, Stašek, Víta a Machna. Jan pocházející též odtud, byl účastníkem sněmu šlechty v Čáslavi r. 1440 a bojoval na straně Jiříka z Poděbrad při dobývání Prahy v r. 1448.¹⁹ Z tohoto je patrná návaznost na uvedené texty a rýsuje se slušný dějový přehled o životě Jana z Markvartic v těchto na prameny chudých dávných časech. Je zde tak vylíčena část historie starobylého rodu, když jsme si předtím položili otázku „Kdo byl Jan z Markvartic a co o něm víme?“ Jeho rodná tvrť Dolany se nyní nazývá Rozpakov a nachází se přibližně uprostřed na spojnici Vápeného Podola a Heřmanova Městce.²⁰ Pro dokreslení je třeba také dodat, že obec Běstvína s gotickým kostelem (zmiňována 1137) je asi 10 km vzdálená od Dolan a 30 km od Sobiňova.

Ze Sedláčkem shromážděných údajů se dá vyčíst blízkost vztahů sobiňovských a dolanských vladyků. On sám se loučí s Janem z Markvartic konstataváním, že po Janovi z Markvartic patřily Markvartice v 15. století k Přibyslavi a pak k polenskému panství. Vyvrátit to nelze, ačkoliv zprávy o Markvarticích i Janáčcích nalézáme v 16. století v deskách zemských. Nevztahuje se to ovšem k „našemu“ pátrání o Janečcích z Markvartic na Čáslavsku. Toto nepřímě potvrzuje i výše citovaný urbář. Rovněž pátrání po potomcích Jana z Markvartic v titulářích ze 16. století²¹ bylo bezvýsledné, epidemie zřejmě vykonaly své. Ve

sledovaném období (po r. 1434) byly v Čechách morové epidemie v letech 1439, 1443 a 1451. V roce 1495 byl v Čechách hladomor vlivem neúrody a drahoty.

Abychom si učinili úsudek o poměrech v hospodaření nižší šlechty v Čechách ve středověku, poučme se z knihy Václava Müllera o svobodnících.²² V té době udílel král nebo vyšší šlechta některé statky v léna – držitelé se nazývali nápravníci. Mohli to být nižší šlechtici, nebo i vojáci povoláním. Dostávali statky v manství – nápravu, nebo je mohli levně zakoupit.²³ Neměli ovšem právo dát si zapsat statek do zemských desek, ačkoliv toto právo měli i svobodníci. Nápravníci museli za to králi či držitelům panství vojensky sloužit, někdy i platit. Mohli statek i prodat či dědit, bude-li ovšem závazek zachován. Občasná vojenská služba bývala ovšem nejčastěji jen jedním břemenem. V 17. století nápravníci mizí.

Dle tradice obtíže s plněním závazku k udržení statku Markvartice – v případě války měl být vypraven vyzbrojený žoldněř – způsobily, že potomci Jana z Markvartice údajně statek pozbyli a stali se jeho držitelé s povinnostmi pro poddané. Je to ovšem pouze domněnka. Jan z Markvartice byl v každém případě bezpochyby jen nápravník, bez možnosti zápisu do zemských desek, se všemi problémy, které vyplývaly z přijatého závazku, zejména v této době. Pro porovnání: císař Zikmund platil okolo r. 1420 půl kopy grošů žoldu na koně a týden. Držitel statku v Markvarticích byl v roce 1636 povinen platit vrchnosti celkem 64 grošů ročně. Přitom hodnota grošů je nesrovnatelná. Kromě toho je nutno uvážit, že Jan z Markvartice se zúčastňoval válečných tažení, a tedy z války spíše profitoval. Jeho dědicové patrně již tak aktivní nebyli a platby na vydržování vojáka byly nad jejich možnosti.

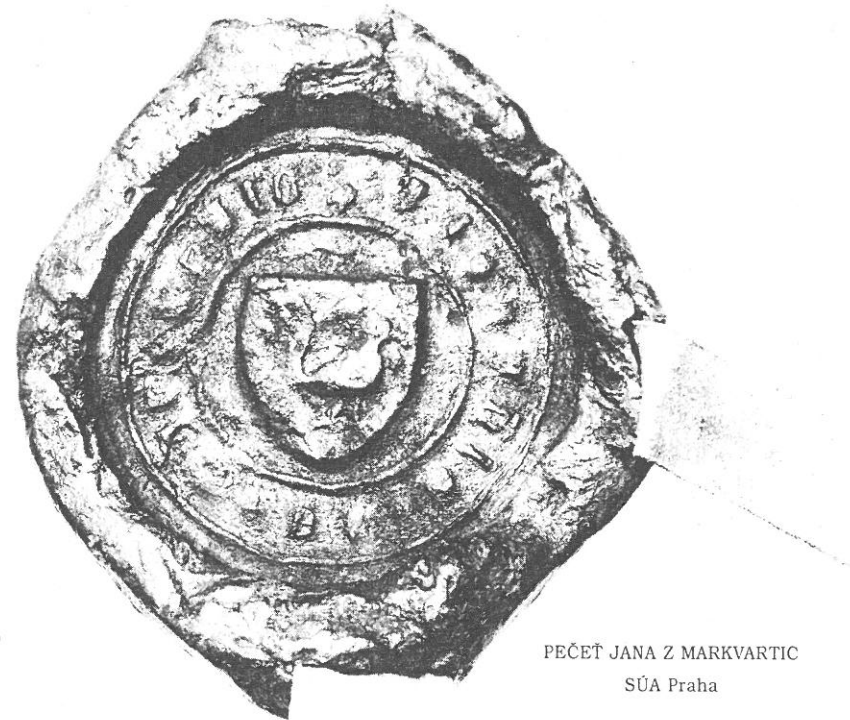
Je zde také možnost, že zánik držby statku v Markvarticích rodinou Jana z Markvartice z titulu nápravnictví způsobila změna majitele panství v r. 1468, kdy Viktorin z Kunštátu, manžel Žofky, dcery pana Jana Ptáčka, tj. držitele panství od r. 1406, prodal Polnou, Přibyslav a Ronov s vesnicemi panu Burianovi Trčkovi z Lípy. Bezprostředně po tomto roce byla Polná postižena též válečnými událostmi. Poznamenejme též, že ještě v r. 1468 se Polné zmocnil Jan ze Šternberka, příslušník katolické strany, která rozhodně nepřála přívržencům Jiříka z Poděbrad.

Budiž ještě uvedeno: „Jan Linhart z Neuenburgu při kommissi transactions dne 19. února 1628 za pardon mu udělený uvolil se 1000 kop míš. zaplatiti z jmění svého na 8500 kop míš. odhadnutého, ačkoliv již před tím jeho statek lenní Markvartice (kr. Čáslav, okr. Chotěboř), odhadnutý za 1000 kop míš., od královské komory ujat byl.“²⁴ Poddanské hospodářství Janáčků (?) patrně existovalo i souběžně a po opětovém přechodu Markvartice k panství Polná po r. 1623 (kardinál František kníže z Dietrichštejna) zůstalo v katastru osady Markvartice jako jedině po dlouhou dobu.

ERB JANA Z MARKVARTIC

Znak kohouta, kterého měl ve svém erbu Jan z Markvartice, je bez bližšího popisu uváděn A. Sedláčkem v článku v Českém časopisu historickém z r. 1917 na s. 325 s odkazem na Archiv břevnovský k r. 1412 a rovněž v prvním díle Českomoravské heraldiky.²⁵ Zbývalo tedy nalézt listinu s přivěšenou pečetí Jana z Markvartice a znak upřesnit. Za laskavé spolupráce pracovníků SÚA Praha mi bylo umožněno seznámit se s listinou z r. 1412 vedenou pod č. 217 v archivu břevnovského kláštera benediktinů, tj. se smlouvou mezi Mikšem z Pohledu a jeho synem Petrem s opatem kláštera vilémovského za účasti ubrmanů Markvarta z Blanice, Jana z Onšova a Macka, purkrabího z Lipnice. Jan z Markvartice je zde uváděn jako svědek této smlouvy.²⁶

Byl to zvláštní pocit dotknout se pergamentu pocházejícího z doby ještě před koncilem Kostnickým. Šest připojených dobře zachovaných pečetí je zde pečlivě chráněno pod plexikrytem. Janovi z Markvartice patřila poslední, šestá pečeť, tj. přesně podle pořadí, jak jsou v listině uváděny jednotlivé osoby. Tato pečeť má uprostřed vystupující malý štít, kde je erbovním znakem zřetelně vyobrazený vlevo hledící kohout, tedy figura, kterou uvádí A. Sedláček. Na rozdíl ostatních pečetí je zde na celém obvodu pečeti vyveden latinský nápis, bohužel nečitelný.

PEČEŤ JANA Z MARKVARTIC
SÚA Praha

ČASOVÝ PŘEHLED

Jan z Markvartic

- cca 1380 – narodil se jako syn vladky Mstislava z Dolan v chrudimském kraji
 1401–1405 – spolu se svými bratry Ctiborem a Staškem jeden z patronů kostela v Sopotech v čáslavském kraji
 1412 – pečetil jako svědek trhovou smlouvu
 1415 – přivěsil svou pečeť k stížnému listu do Kostnice
 1421 – zúčastnil se čáslavského sněmu
 1440 – byl účasten dalšího sněmu v Čáslavi
 1448 – pomáhal Jiřímu z Poděbrad dobývat Prahu

Janáčkové

- 1582 – nedoložená zmínka o Janáčcích v kronice G. Janáčka
 1636 – v urbáři polenského panství je uveden Janeček z Markvartic
 1654 – podle berní ruly je majitelem statku v Markvarticích Vít Janáček
 1673 – hospodářství přebírá Pavel Janáček
 1719 – dle fassé hospodaří v Markvarticích Jakub Janáček, který má příznáno 101 korců půdy.²⁷ Po jeho smrti zde vznikla tři hospodářství po 33 korcích.
 1772 – v Markvarticích hospodaří Lukáš Janáček (č.p. 2) a Jan Janáček (č. p. 3)²⁸
 1785 – podle Josefinského katastru byla v Markvarticích čtyři hospodářství, z toho drželi č.p. 1 Jan Janáček, č. p. 2 Lukáš Janáček a č. p. 3 Jan Janáček. Z 358 korců půdy v Markvarticích patřila Janáčkům převážná většina. V Sobiňově, Nové Vsi a Sopotech hospodařilo tehdy již osm Janáčků. V Sobiňově č.p. 13 to byl Jan Janáček, o kterém byla již zmínka v úvodu. Pro přechovávání nekatolických knih byl stíhán Lukáš Janáček z Markvartic.²⁹
 1838 – podle stabilního katastru hospodařili v Markvarticích jen Janáčkové, čtyři Františkové a jeden Jan

Z předchozího můžeme soudit, že původní statek Janečka v Markvarticích (kromě 48 korců půdy jsou zde uváděni 4 koně, 2 voly a leč lesa, tj. asi 18 ha) bylo dvoulánové hospodářství rozlohou srovnatelné se zemanskými statky té doby.

Zlatý věk Janáčků v Markvarticích skončil před první světovou válkou, když prospekulovali majetek, údajně vzhledem k nevydařenému podnikání v lihovarnictví. Nutno ještě dodat, že Janáčkové z Markvartic v Čáslavském kraji nebyli v době sepisování berní ruly jediní tohoto jména v Království českém. Dle tištěných berních rul jsou též v Kouřimském kraji: ve vsi Třemblat je to Matěj Janáček, ve vsi Zdebuzevs rovněž Matěj Janáček, v Benešově vdova Kateřina Janačka. V Prácheňském kraji je ve vsi Maleč uváděn Adam

Janáček. Dnes se majitelé statku Markvartice již dávno nejmenují Janáčkové, je zde pštroší farma, několik zpustlých stavení a připravuje se zde patrně výstavba velkého ubytovacího zařízení. Janáčky však hojně nalézáme v Sobiňově, Nové Vsi, Sopotech, Bílku a dalších okolních obcích, podobně jako před mnoha lety.

P o z n á m k y

- ¹ Dr. Gustav Janáček, středoškolský profesor, autor učebnic českého jazyka.
- ² Východočeský sborník, Chrudim 1919.
- ³ Výroční zpráva gymnasia v Čáslavi, rok 1906.
- ⁴ Zprávy státního gymnasia v Pelhřimově.
- ⁵ Dr. Pavel Křivský, literární historik, třináct roků vězeň minulého režimu, pracovník Památníku národního písemnictví v Praze, autor řady knih, mj. o Bolzanovi a Dobrovuském.
- ⁶ MZA Brno, fond Panství Polná, F 188, kniha č. 12.
- ⁷ SÚA Praha, Stabilní katastr, Čáslavsko, Sobiňov, č. 554.
- ⁸ SÚA Praha, Berní rula, Čáslavsko, Spisy, Panství Polná, karton 28.
- ⁹ MZA Brno, Panství Polná, F 188, kniha č. 174.
- ¹⁰ Časopis českého muzea roč. 1834, s. 331.
- ¹¹ Archiv český III, s. 189.
- ¹² A. Profous: Místní jména v Čechách, Praha 1947-1957.
- ¹³ A. Sedláček: Místopisný slovník historický Král. českého, Praha 1908.
- ¹⁴ A. Sedláček: Hradky, zámky a tvrze Království českého, díl XII, s. 171.
- ¹⁵ Časopis společnosti přátel starožitností českých, roč. 1922, s. 3-18.
- ¹⁶ A. Sedláček: Úvahy o osobách v stížných listech v r. 1415 podaných. Český časopis historický, roč. XXIII, r. 1917, s. 85-109, 310-352.
- ¹⁷ AČ III, s. 227.
- ¹⁸ Viz pozn. 14.
- ¹⁹ A. Sedláček: Hradky, zámky a tvrze Království českého, díl I, s. 190.
- ²⁰ O hrádku naposledy T. Durdík: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů, Praha 1999, s. 485.
- ²¹ Titulář Mikuláš Šůda ze Semanína, r. 1556, SÚA Praha, sign. IV C 44, Titulář Jiříka Černého, r. 1572, SÚA Praha, sign. IV C 47.
- ²² V. Müller: Svobodníci, Praha 1905.
- ²³ F. Palacký: Dějiny národu českého I, Praha 1894, s. 356.
- ²⁴ T. Bílek: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618, s. 393.
- ²⁵ A. Sedláček: Českomoravská heraldika I, Praha 1902, s. 76.
- ²⁶ SÚA Praha, fond Archiv zrušených klášterů, Řád benediktinů – Břevnov, i.č. 217.
- ²⁷ SÚA Praha, TK – fassé, Čáslavsko, č. 968, II. část.
- ²⁸ MZA Brno, fond Panství Polná, F 188, kniha č. 15.
- ²⁹ SÚA Praha, Josefský katastr, Čáslavsko, Sobiňov, č. 2018, kart. 876.

Heraldické památky hradu Mírova

Při vyslovení jména Mírov se většinou obyvatel vybaví nedávná aféra spojená s útekem trestance Jiřího Kajínka z této přísně střežené věznice, někomu utrpení vězňů za druhé světové války (zahynulo zde 666 vězňů, z toho 516 Poláků a 137 Čechů) a v „temném“ období padesátých let. Tento objekt má však i své starší dějiny. Olomoučtí biskupové zde ve středověku postavili lovecký hrad, který se později stal správním centrem rozsáhlého panství. Předpokládaným zakladatelem hradu byl biskup Bruno ze Schauenburka (1245-1281). Ačkoliv objekt sloužil od 16. století, podobně jako Hukvaldy (hrad východně od Příbora, jako jeho první majitel se uvádí Arnold z Hückeswagen před rokem 1240), také jako kněžská káznice, žil hrad životem běžným na ostatních feudálních sídlech. Bezpochyby i zde vznikala heraldická výzdoba tak jako na jiných hradech, ale vzhledem k pozdějším přestavbám (sloužícím hlavně potřebám věznice) není její původní podoba až na několik fragmentů známá. Jelikož se tyto pozůstatky nalézají ve střeženém objektu, existuje pouze základní fotodokumentace vzniklá při jejich restaurování a z činnosti Kabinetu dokumentace a historie Vězeňské služby České republiky. Na následujících řádcích bych chtěl popsat několik jinak málo známých památek mírovské věznice.

Nejstarší dochovanou heraldickou památkou je kamenná deska se znakem biskupa Ditrichštejna o rozměrech přibližně 50 x 50 cm, umístěná na dnešním prvním nádvoří v nároží budovy používané jako jídelna pro personál. V oválném renesančním zlato-červeně kosmo děleném štítě jsou dva vzhůru postavené vinařské nože. Korunku, zdobící znak, umístil kameník (snad z prostorových důvodů) přímo do pole štítu nad heraldickou figuru. Nad znakem je nápis **F. C. A. D. E. O. P.** (domnívám se, že písmena jsou zkratkou pro: **Franciscus cardinal a Ditrichstein episcopus Olomucensis possessor?** nebo **posuit?**), a pod

ZNAKOVÁ DESKA BISKUPA FRANTIŠKA
DITRICHŠTEJNA V NÁROŽÍ BUDOVY NA PRVNÍM
NÁDVOŘÍ

Foto: Eduard Vacek

znakem letopočet **1.6.11**. Umístění znakové desky by mohlo vést k myšlence o stavbě nebo alespoň výraznější úpravě skutečně olomouckým biskupem Františkem kardinálem Ditrichštejnem. Vzhledem k chybějícímu stavebně-historickému průzkumu, ale i nejistotě při řešení otázky původního umístění desky, nelze tyto úvahy doložit fakty.

Další „mírovské zastavení“ učiníme před perlou moravského baroka, kostelem sv. Markéty od italského architekta G. P. Tencally z druhé poloviny 17. století. Svému účelu sloužil do prosince 1950. Poté zde byl až do roku 1989 vězeňský výrobní provoz. Novodobá rekonstrukce proběhla podle návrhu PhDr. Leoše Mlčáka a PhDr. Karla Zavřela. Nad vstupním portálem kostela spatříme nově zasazený restaurovaný kamenný erb biskupa Karla II. z Lichtenštejn-Kastelkornu. U tohoto znaku, vysokého asi 50 cm, rovněž není známé původní umístění. V osmdesátých letech dvacátého století se nacházel ve vězeňské knihovně, v průběhu následujících let vystřídal (jako „vhodná“ dekorace) několik kancelářů. Před jeho současným umístěním v roce 1994 došlo k odstranění vrstvy olejového nátěru a jako závěrečná úprava byla provedena polychromie akrylovými barvami.

Poslední památkou na období biskupského správního centra je kamenná znaková deska z maletínského pískovce o rozměrech 81 x 65 cm. Deska obsahuje rovněž znak již zmíněného biskupa Karla II. z Lichten-

DETAIL ZNAKU BISKUPA KARLA II.
NA DESCE NALEZENÉ R. 1994

Foto: Eduard Vacek

štejn-Kastelkornu. K jejímu nálezu došlo roku 1994 při rozsáhlých stavebních pracích v navázce hradební zdi. Deska byla po nález a uvolnění ze zdiva silně znečištěna vrstvou malty a zeminou, se závažnými mechanickými poškozeními. Ta vznikla násilným způsobem – odsekáním některých podstatných detailů. Při následném heraldickém průzkumu, provedeném PhDr. Leošem Mlčákem, se i přes obtíže vzniklé odsekáním srdečního štítu podařilo podle torza nápisu „DE LIC“ znak ztotožnit s olomouckými biskupy z rodu Lichtenštejn-Kastelkorn. Těmi byli Karel II. (1664-1695) a Jakub Arnošt (1738-1745). L. Mlčák při určování znaku

vyšel z výtvarného zpracování památky a ze situace na Mírově po první prusko-rakouské válce. Erb připsal biskupu Karlovi II., který provedl rozsáhlou přestavbu hradu v souvislosti s ohrožením Turky.

Restaurátor (stejně jako u předešlého erbu jím byl Ladislav Werkmann) desku nejdříve zbavil nečistot, doplnil srdeční štítek zhotovený z maletínského pískovce podle erbu z kanovnícké rezidence v Olomouci. Spodní okraj desky s torzem nápisu pak dotvořil do přibližného původního tvaru pomocí umělého kamene. Následně byl restaurovaný znak za přítomnosti zástupců Památkového ústavu v Olomouci zasazen do zdi vlevo od hlavního vstupu do areálu věznice.

Pod znakovou deskou se nachází deska pamětní s třířádkovým latinským textem: *Contra omnes in planitiem Cremsiriensem tvrcarvm aliorvm/ hostivm excvrsvs hoc inter montana svae ac posterorvm secvritati receptacvlvm exstrvxit/ Carolvs ex comitib(vs) Lichtenstein ep(iscop)vs Olom(vcensis)*. Jeho volný překlad je následující: Proti všem tureckým a jiným nepřátelským výpadům a také k jejich vytlačení na roviny kroměřížské, sem na toto místo mezi horami, vybízející k bezpečnému a bezstarostnému útočišti potomstva. Karel hrabě z Lichtenštejna biskup olomoucký (přeložila M. Čermáková). Po stranách desky jsou číslíky 16 a 79, značící letopočet. Text upomíná na zmíněnou přestavbu hradu uskutečněnou biskupem Karlem II.

Jak je vidět, s heraldikou se setkáváme i v nezvyklém prostředí věznice. Potěšující okolností je, že Vězeňská služba ČR věnuje péči i těmto drobným památkám na zásluhou slávy hradu z doby, kdy se na Evropu valilo turecké nebezpečí.

Literatura:

- Rostislav VOJKOVSKÝ, *Hukvaldy, Dobrá 2001*.
Ladislav WERKMANN, *Zpráva o restaurování kamenné erbovní desky v areálu hradu Mírov, Olomouc 1999*.
Kolektiv autorů, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku – Severní Morava, Praha 1983*.

Ondřej Hladík

Zvony na věži farního kostela Povýšení Svatého kříže ve Veselí nad Lužnicí

Veselí nad Lužnicí, moje rodné město, tvořilo dlouhá léta součást třeboňského panství, mnohem později pak patřilo do třeboňského hejtmantství. Jak známo, leží při soutoku Lužnice a Nežárky, z větší části na kopci, který na straně východní k Lužnici má vcelku příkrý sráz, na ostatní strany přechází pozvolna v rozlehlou rovinu, jež kdysi

tvořila dno moře, tak jako ostatně celé Třeboňsko.

Na nejvyšším místě tohoto kopce, jihozápadně nad městem, stojí kostel zasvěcený „Povýšení Svatého kříže“. V polovině 17. století se uvádí jako zasvěcený „Založení Svatého kříže“. Stejně zasvěcení má například i kostel v Rožmitále pod Třemšínem, kde na varhany hrával Jakub Jan Ryba.

Na severní straně kostela přiléhá k jeho hmotě vysoká věž s velkou bání a s menší „lucernou“, zakončenou křížem. Zvony, umístěné na věži kostela, jsou samy o sobě vzácnou historickou i kulturní památkou, a proto zasluhují podle mého soudu širší zmínky.

Vynikají především stářím (nejstarší z nich, zvaný Arvita, je z roku 1493), dále pak vskutku melodickým zvukem i souzvukem. Je zřejmé, že jejich jednotliví zhotovitelé byli ve své době mistři svého řemesla. Také umístění zvonů na věži je promyšlené, směřující do všech čtyř světových stran.

Povězme nejdříve několik slov o jednotlivých zvonech a o jejich použití, což dnes již není příliš známo ani obyvatelům města. Pomiňme přitom dva malé zvonky Sanktusek a Umíráček, umístěné v nižších patrech kostelní věže, a popišme pět zvonů v patře pod klenutím, jejichž jména jsou Jan, Kříž, Martínek, Arvita a Maria.

Na východní straně, hned pod klenutím, je zavěšen zvon Jan. Toho se používalo nejčastěji. Zvonilo se jím

klekání ráno a večer, poledne ve všední den. V sobotu večer zakončoval „slavení“. Má nejvyšší ladění.

Pod ním naproti východnímu okennímu otvoru visí velký zvon zvaný Kříž s hlasem temným. Je to dílo zvonaře Václava z Jindřichova Hradce, o čemž svědčí nápis na něm: „*Leta bozyho od narozeny tysicyzho pietisteho trzetyho toto dylo skonano gest od Waclawa z Hradce*“. Pochází tedy z roku 1503. Vyzváněl každý pátek ve tři hodiny odpoledne na paměť Ukřižování Krista.

Naproti jižnímu okennímu otvoru visí zvon zvaný Martínek, prostřední velikosti, hlasu vyššího, ba žalostného. Zvonil se jím první díl „malé hrany“ a „prepus“ při chudším pohřbu. Tento zvon dal slít Martin Lomnický ze Šebínů u mistra zvonařského Jakuba Wolfahrtu v Prachaticích roku 1597 u příležitosti svého povýšení mezi erbovní měšťany císařem Rudolfem II. Zvon je opatřen erbem Martina Lomnického a opatřen tímto nápisem: „*Slit tento zvon nakladem urozeného pana Martina Lomnického ze Sebinu, miesstierina Wessely nad Luzniczy a k temuz zadussy Wesselskemu odevwdan ale wssak pro pamatky tehoz pana Martina a manzielky gehu Anny i dytek Jana a Nikodyma i budauczich gehu takawau pamatky sobie i budauczim zanechal, k tomu erb vlastny, gimz obdarzen gest z milostiwe sstiedroty pana Rudolfa druheho Rzimskeho ci sarze a krale Czeskeho, na temz zvonu wtisknut a slit gest*.“ Do zvonu je vsazeno celkem 6 grošů a v nápisě

zaznamenán i jeho tvůrce Jakub Wolfahrt a jeho syn Tomáš.

Na západní straně je zavěšen zvon Arvita, podle vročení v krátkém nápisu nejstarší: „*Leta Bozyho tysyczieho CCC dewadesateho trzytyeho a to dokonano gest skrzye mystra Gyrzyka przed swatym Walentynem ten tayden.*“ Arvita je asi velikosti Martinka, avšak silnějších stěn a hlasu pronikavého. Spolu s Janem a Martínkem zněl při druhém sezvánění na ranní mši a v druhém díle „malé hrany“.

Největším zvonom je Maria, zavěšený na severní straně, hlasu mohutného a velebného. Zněl v poledne o nedělích a svátcích, v druhém díle „slavení“, v prvním díle „velké hrany“ a při „prepus“ při bohatém pohřbu. Je dílem zvonařského mistra Klatovského a nese tento nápis: „*Hac campana ao 1655 ictu fulminis rupta die ss. Apostolis Petro et Paulo sacra mense Julis. Denno ao 1669 ad laudem et gloriam omnipotentis dei et b. Mariae honorem sumptu publico civitatis huius Wessely refusa est.*“ Dále je na zvonu uvedeno jméno tehdejšího duchovního správce, primátora a spoluradních v roce 1662. Jak starý byl původní zvon před zásahem blesku, nevíme.

Všechny zvony se rozeznely při sezvánění na velkou, „hrubou“ mši, v druhém díle při sobotním „slavení“, při velkých pohřbech, při různých návštěvách, vítáních, průvodech apod.

Co je však nejpozoruhodnější je fakt, že zvony nebyly za první světové války zrekvírovány pro válečné účely. Kuna ve svých Dějinách mš-

ta Veselí nad Lužnicí a okolí uvádí pouze, „že o to má nespornou zásluhu zesnulý děkan veselský Brožka“. O jakou zásluhu šlo a jakým způsobem byly zvony zachráněny, se však blíže nezmiňuje.

Pokusil jsem se o to a laskavostí ředitelky Státního okresního archivu v Jindřichově Hradci PhDr. Psíkové mohl jsem ze tří spisů uložených ve fondu Okresní úřad Třeboň (kart. č. 371, inv. č. 1677, sign. V 1/32 R) rekonstruovat podstatu této zajímavé skutečnosti.

V prvním dopise c.k. okresního hejtmanství v Třeboni z 11. prosince 1915 číslo 40423, adresovaném „*Důstojnému farnímu – děkanskému úřadu ve Veselí nad Lužnicí*“ se tento úřad žádá o laskavé brzké vyhovění zdejšímu výnosu z 2. dubna 1915 č. 10420 a zaslání žádaného katastru zvonů (dopis byl podepsán c.k. správcem úřadu, hejtmánem Novotným, k jehož jménu se ještě vrátím).

Dopis byl 20. prosince presentován pod č. 695 děkanským úřadem a třeboňskému hejtmánství se sdělovalo, že katastr zvonů byl pod číslem 688 dec. slavnému c.k. okresnímu hejtmánství již dne 12. prosince 1915 zaslán. Podepsán je František Brožka, biskupský notář a děkan.

Kopie dalších dvou dopisů, městského úřadu ve Veselí nad Lužnicí z 8. června 1918 (č. 805 obec.) a městského úřadu v Mezimostí z 10. června 1918 (č. 1391 ob.) jsou odpověďmi obou úřadů na přípis okresního hejtmánství ze dne 5. června číslo 14967 ohledně odvádění zvonů k vojenským

účelům. Přitom městský úřad ve Veselí oznamuje, že „*ve zdejší obci nejsou žádné zvony, které by byly soupisem povinné ve smyslu citovaného přípisu*“ a mezimostský úřad dokonce píše, „*že v obci zdejší nejsou kromě zvonů kostelních a signalových na nádraží Veselí-Mezimostí žádné jiné zvony žádané velikosti*“.

Z přípisů je zřejmé, že odvádění zvonů pro vojenské účely probíhalo ve dvou fázích. V první z nich v roce 1915 požadovaly c.k. úřady „katastr zvonů“ dotazem na úřady církevní, přičemž byla zřejmě stanovena kritéria, týkající se zejména velikosti zvonů (citovaný výnos č. 10420 ze dne 2. dubna 1915 se nepodařilo získat). Zásluha děkana Brožka tehdy nepochybně spočívala v tom, že v přípise č. 688 dec. z 12. prosince 1915, citovaném v odpovědi děkanského úřadu na urgenci z hejtmánství, zamlčel či podal nesprávné údaje o velikosti zvonů, jež by jinak – jak je z jejich podpisu zřejmé – nepochybně podléhaly konfiskaci. Čin jistě odvážný a statečný, jenž mohl mít pro něho dalekosáhlé důsledky.

Ve druhé fázi v červnu 1918, kdy se c.k. hejtmánství obracelo na úřady světské, ukazují odpovědi starostů obou měst na stejný úmysl – nepřiznat v žádném případě, že by u nich mohlo jít o zvony konfiskaci podléhající, ochudit tak významně místní kostel a navíc na konci války ještě „shodit“ děkana Brožka a ohrozit tak dodatečně jeho život (postoj při vztazích mezi oběma městy, který popisuje v jiném článku, určitě pozitivní).

Pokud jde o hejtmana Novotného, zůstal ve službách naší první republiky. Jeho podpis nacházím na mém „Výtahu z matriky narozených“ ze srpna 1926, kde je podepsán jako přednosta Okresní správy politické v Třeboni. Patrně nebyl z těch, kteří by za války přísně vyžadovali splnění všech nařízení, jak ukazuje náš případ „katastru zvonů“. Lze pochybovat, že by neznal skutečnost...

Použitá prameny a literatura:

- SOKA Jindřichův Hradec, fond Okresní úřad Třeboň, sign. V 1/32 R, i.č. 1677, kart. 371
 KUNA, František: Dějiny města Veselí nad Lužnicí a okolí. Veselí nad Lužnicí 1927
 SALÁK, František: Veselský chudý boháč – Martin Lomnický ze Šebínů. Heraldika 2/X. 1977, s. 68-86

Jaroslav Černý

„Tuto matriku bedlivě šetřte“

Krátká poznámka o ohleduplnosti k archivním materiálům a o tom, co vše lze v matrikách objevit

Šetrné a ohleduplné zacházení s archivním materiálem je alfou a omegou badatelské etiky. Každý návštěvník archivu by si měl být v každém okamžiku své práce vědom, ▶

že má v rukách cenný a v mnoha případech víceméně nenahraditelný historický materiál, který by měl svědectví o časech minulých přinášet nejen jemu, ale i dalším generacím zájemců o doby minulé. Měrou vrchovatou to platí především o matrikách, které nepochybně patří mezi archiválie nejintenzivněji využívané – velká část laických badatelů získává veškeré, a nutno přiznat, že alespoň v hrubých rysech postačující rodopisné informace právě z tohoto zdroje. Bohužel, nezřídka lze v badatelních zaznamenat i přístup poměrně přezíravý, pramenící jistě ne ze zlé vůle, ale právě z neuvědomění si historické ceny matrik. Dnes se již sice našťestí nesetkáváme s přímočarými pokusy matriční zápisy pozměňovat, jak tomu bylo třeba na přelomu 19. a 20. století, kdy se někteří rodopisní podnikavci snažili uspokojit své klienty a dokázat jejich šlechtický původ (zásadní práci k této problematice zůstává dodnes monografie V. ELZNIC, *Renovilační procesy pražské*, Ostrava 1986), poměrně častým nešvarem je však například používání matriky jako zdrojového textu a zároveň i podložky pro papír s výpisky, neopatrné lámání hřbetů knih a podobně.

Jen slabou útěchou zůstává konstatování, že matriky něco vydrží, neboť jsou na zacházení nevyznačující se přehnanou ohleduplností zvyklé a musí je snášet hned od svého založení. Svědectvím této skutečnosti může být třeba krátká báseň, složená olešnickým kantorem a spolumarhanikem Lukášem Vavřínem

a zapsaná v křestní matrice římsko-katolického farního úřadu Olešnice z let 1663-1743 na prázdném foliu mezi zápisy z let 1706 a 1707 (MZA Brno, fond E 67, i.č. 659):

Tato matrika ať se zavírá,
na oba háky nechť se zapíná,
tak pro památku dýlejš potrvá.

Vy však kantoři v pozoru mějte,
tuto matriku bedlivě šetřte,
když jste opilí, nezapisujte,
ať sviní není, venku nečiňte,
z místa na místo nepohazujte,
na jednom místě ji opatrujte.

Budiž těchto několik veršů dokladem, že matriční knihy neměly začasť na růžích ustláno ani v časech minulých. Tato skutečnost ovšem pochopitelně pranic nemění na tom, co bylo řečeno výše, totiž že k matrikám i všem ostatním archiváliím je nutno se chovat s maximální možnou šetrností a obezřetností.

Na závěr ještě stručnou poznámku. I výše zmíněná veršovanáku. I výše zmíněná veršovanáku jasně dokládá, že matriky nejsou vždy pouze soupisem narození, sňatků a úmrtí. Nezřídka se v nich lze setkat i s jinými texty, nejčastěji s nejrůznějšími pamětními zápisy, upozorňujícími na nějakou událost obecnějšího významu. Příkladem tu může být například zápis o znovupovýšení rožďalovické fary na děkanství v roce 1682 – v příslušné matrice je obsažen jednak oslavný český zápis na Leopolda Viléma hraběte z Valdštejna, který se o obnovu děkanství zasloužil, jednak

transkripce samotné latinské listiny, již k tomu došlo (SOA Praha, fond Matriky, Křestní, oddací a úmrtní matrika f.ú. Rožďalovice z let 1662-1733, fol. 57r-59v). I když se, obecně vzato, zpravidla jedná o události známé na základě jiných archivních pramenů, přeci jen i edice příslušného zápisu v matriční knize může přinést některé nové detaily či přinejmenším verifikovat ony jiné prameny. Mimo jiné stojí za úvahu, zda právě zde se neotevírá široké pole působnosti pro naše členy, kteří s matrikami pracují dnes a denně, a i když se třeba necítí zralí k sepisování obsáhlých odborných studií či monografií, transkripce jednotlivého zápisu a jeho stručné zasazení do dějinných souvislostí by pro ně nemělo znamenat nepřekonatelný problém.

Marek Starý

Heraldické a nápisové památky Chomutovska

Publikace se zabývá heraldickými a nápisovými památkami na území autorem nazvaném „Chomutovsko“. Oblast zájmu zahrnuje 67 lokalit, v nich si autor všímá především staveb, sepulkrálních objektů, fresek, vitráží, mříží a epigrafických památek. Lze ocenit, že do sou-

pisu pojal také zvony. Podařilo se tak nashromáždit značné množství informací jak o památkách existujících, tak o památkách již zaniklých, či o jejich transferech ze sídel, která ustoupila povrchové těžbě uhlí, resp. výstavbě vodních děl. Text doprovází velké množství fotografií. Téměř všechny zaznamenané položky jsou dokumentovány a v některých případech, u památek přemístěných, jsou připojeny také archivní fotografie z jejich původního umístění. Zřejmě i proto nejsou všechny fotografie ve stejné kvalitě. Tam, kde se nepodařilo získat dobrou fotodokumentaci, byly použity kresby sice neumělé, ale přesto zachycující charakteristiku popisovaného objektu. Obrazový doprovod doplňuje řada odjinud převzatých kreseb rodových erbů, městských a obecních znaků a několik stran barevných příloh. Dobře a přehledně byly vyřešeny genealogické tabule.

Autorovi prospěla zkušenost s jeho předchozí prací sepisující heraldické památky na Teplicku (Ferdinand Maděra, *Heraldické památky regionu Teplice*, Teplice 2001), protože je viditelná snaha vyvarovat se některých, recenzí kritizovaných, skutečností (viz recenzi v *GHL* 1/2002). Přesto je na chomutovském soupisu patrné, že pomyslný „reparát“ se nezdařil zcela. Opět chybí dobrá koncepce knihy jako celku, stejně jako koncepce struktury jednotlivých hesel. V pojetí předkládaných informací nenacházíme jednotnost způsobu popisování soupisových položek.

Autorovo „Chomutovsko“ se nekryje s okresem Chomutov v jeho dnešních hranicích, jak by se dalo očekávat – v soudobých soupisových publikacích je to normou. Přesahy do okresů Most, Louny a Karlovy Vary nejsou autorem vysvětleny (dokonce se setkáme s milníkem a rodovým erbem na území Německa ve Schlettau, cca 5 km severně od Vejprt). U některých lokalit je zmíněna dřívější příslušnost k okresu Chomutov (před rokem 1945, resp. 1960) a tím je možné vytušit autorovy důvody pro jejich zařazení. Nijak však není zřejmé zařazení obce Malé Březno s chybějícím údajem o příslušnosti k okresu Most. V Malém Březně se nachází několik transferovaných objektů, které byly kdysi v Ervěnicích – to by snad mohl být onen hledaný důvod k jejich sepsání, kdyby ale i Ervěnice před svým zánikem nebyly součástí mosteckého okresu. Nejsou zařazeny Mariánské Račice (okres Most), i když jsou zde umístěny památky ze zaniklých Holešic a Albrechtic, které, ač také patřily k okresu Most, mají v publikaci samostatné heslo. Vysvětlení, proč nejsou Mariánské Račice samostatným heslem chomutovského soupisu, vyplyne z faktu, že jsou součástí autorovy publikace o heraldických památkách regionu Teplice. Díky této nekonceptčnosti je po soupisech teplickém a chomutovském okres Most „osekán“ ze všech stran. Recenzent si klade otázku, zda má takové počínání nějaký rozumný důvod a smysl. Mariánské Račice jsou příkladem,

jak absence propracované koncepce dovoluje vznik „pasti“, do které se nakonec chytí sám autor.

Je-li vynaloženo tolik úsilí na dokumentaci památek v obcích z jiných okresů, bylo by možné předpokládat, že samotnému okresu Chomutov byla autorem věnována mimořádná péče. Recenzent, až na jednotlivosti, není znalcem heraldických památek dochovaných v okrese Chomutov. Ví však, že v soupisových položkách například chybí znak oseckého opata z roku 1870 na bráně statku č. p. 16 v Lažanech. Chybí zmínka o nynějším umístění erbu Klebelsbergů z bývalého zámku v Soběsukách, který je u domu č. p. 41 ve Vykleticích, stejně jako o znakové alianci Eltz – Vršovec-Sekerka ze špýcharu v Soběsukách, který je nyní při domě č. p. 26. Některé nápisné texty nebyly autorem zaznamenány. Například vůbec není zmíněna existence obvodového nápisu na čtvercové desce s městským znakem z roku 1485 v Kadani na barbakánu Žatecké brány – z pohledu heraldického i epigrafického jde o významnou památku, které měla být věnována mimořádná pozornost (viz fotografie, z které je nápis dokonce dobře odečitatelný). Není zaznamenán sedmiřádkový nápis na pamětní desce faráře Řehoře Augustina Vogta z roku 1711 v kostele sv. Martina v Soběsukách. Existence nápisu na soše sv. Floriána v Malém Březně také není zmíněna. Recenzent zaznamenal rozpory mezi vyobrazeným a napsaným – Klášterec nad Ohří,

znaková aliance Thun – Harrach (s. 107) je provázená nápisem, který není autorem přepsán a uveden. Jestliže v soupisových položkách zjevně chybí řada epigrafických památek z Chomutovska, jaký má potom smysl uvádění textu z náhrobníku Františka Josefa hr. ze Schönkirchenu († 1734) z kostela sv. Štěpána v Praze, či ze salhausenského epitafu v kostele Narození P. Marie v Benešově nad Ploučnicí? K nápisným textům uvedeným v publikaci lze dodat, že některé z nich jsou přepisovány nepřesně, bylo rezignováno na oddělovací tečky či dvojtečky, autorovo doplnění není v obvyklých hranatých závorkách, u obvodových nápisů na náhrobnících není přepsaný text rozdělován lomítkem podle jednotlivých stran. Nepochybně by bylo možné typograficky vyřešit označení ligatur a kontraktů, resp. alespoň kontraktů.

Recenzent má za málo šťastné, když je lokalita nadepsána českým názvem a pod ním je běžný text, který začíná názvem německým – AHNÍKOV – Hagendorf, bývalá obec... atd. I když recenzent vnímá užitečnost dvojjazyčného pojmenování lokality, přesto předmětem soupisu je Ahníkov a nikoliv Hagendorf – šlo to řešit jinou strukturou textu, např. německý název do závorky s poznámkou „německy“. Text u každé lokality zahajuje stručný výčet historických dat – většinou první zmínku v historických písemných pramenech. Nadpis Klášterec nad Ohří je doplněn pouze jediným slo-

vem „Klösterle“. Pro neměstská sídla se nepoužívá jednotného označení – zde obec, vesnice, ves, osada a pak většinou bez označení. Označení měst pojmem „město“ je užíváno libovolně.

Autor u každé lokality, u které je to možné, zahajuje po nezbytném úvodu pojednáním o podobě městského nebo obecního znaku, a to historického nebo novodobého, s pokusem historizovat ho, komentovat jeho podobu či význam užitých figur. Dopouští se však zcela subjektivních hodnocení, která nemají v tomto typu literatury místo. Navíc tato „položka“ vlastně nepojednává o heraldické památce a je tak zbytečná. A stejně zbytečné jsou i některé genealogické exkursy bez návaznosti na heraldickou či nápisovou památku – s. 9 (z Alamsdorfu).

Výsledkem nekonceptčnosti je skutečnost, že z textu není jednoznačně zřejmé, zda památky existují či nikoliv, navíc autor libovolně užívá minulého i přítomného času, což vše dále komplikuje. Zde se ukazuje užitečnost zvláštní značky před textem o zaniklé památce, která ji jednoznačně odlišuje od ostatních. O transferech obecně platí, že památka se popisuje tam, kde je nyní, a nikoliv tam, kde byla původně. Autor se touto zásadou řídí jen někdy. V některých případech je psáno o památce stejně obsažně i tam, kde je památka nyní, stejně jako tam, kde byla dříve. Také platí zásada, že každá památka je jednou soupisovou položkou se všemi potřebnými soupisovými nále-

žitostmi. Autor si ovšem počíná svévolně – příkladem je popisování zámku v Chomutově, kde v jednom odstavci jsou zmíněny památky existující i neexistující, a to bez viditelného oddělení a vytvoření samostatných hesel. Podobně i zámek v Klášterci nad Ohří, kde jsou zmínky o šesti různých památkách v souvislém textu (shodně a podobně viz i jinde). V tomto případě by měla být ctěna zásada, že soupis nejprve zmiňuje památky existující a pak odděleně památky zaniklé.

U mnoha památek není dostatečně popsáno jejich umístění a také jejich vnější podoba. Popírá se tak další dobrá zásada platná pro soupisy tohoto druhu a tou je způsob formulování textů za přítomnosti trvalého vědomí, že budoucí čtenář není historikem, není heraldikem, není znalcem regionu, nikdy zde nebyl a přesto má mít možnost podle popisu v knize památku „v terénu“ najít a identifikovat ji bez tápání a pochybností. Recenzent se domnívá, že tato kritéria soupis Chomutovska nenaplní vždy a beze zbytku.

Stavba jednotlivých hesel není strukturovaná tak, aby bylo zřejmé, že předmětem soupisu je heraldická nebo nápisová památka. Není viditelně oddělená prosopografie, což autora nenutilo utřídit předkládané informace, které jsou tak rozptýleny na různých místech textu nebo jsou uvedeny až v připojené genealogii. A to včetně těch, které by jinak svou povahou patřily do prosopografií. V textu jsou odkazy na literaturu

prostými příjmeními autorů (např. Bernau, Wenisch, Stöcklow) bez dalších informací o názvu díla, roku vydání a straně. Bylo-li možné na některých místech využít poznámky pod čarou, mohlo tak být činěno ve všech potřebných případech. Recenzentův pohled do seznamu literatury nedokázal vždy tento nedostatek nahradit, protože např. jmenování Bernau a Wenisch jsou zde zastoupeni třemi tituly.

Jeden příklad za všechny o autorově „schopnosti“ orientace v interdisciplinárních vztazích: s. 98 – „Náhrobek Jana barona von Zoph“ – psát jméno česky a přídomek německy je nepřijatelné (viz takto mnohokrát i na jiných místech, či dokonce německy celé jméno i s přídomekem). Po popisu erbu rodu „von Zoph“ následuje autorova polemika zda vyobrazená hodnostní „korunka“ (zbytné deminutivum – tak i na jiných místech) je baronská či nikoliv, protože dle autora má pouze pět perel a aby odpovídala hodnosti barona měla by mít perel sedm. Autor tedy neví, že jde o tzv. „konzervativní“ baronskou korunu, která je zcela v souladu s titulem nositele znaku – teprve „novodobá“ baronská koruna měla sedm perel na vysokých hrotech. Kolem štítu popisovaného znaku není obtočen řetěz Řádu Marie Terezie, neboť tento vojenský řád měl ve všech třech třídách kříž nošený na stuze. Ostatně je to patrné i z ilustrační fotografie, kde je viditelná mašle stuhy. Vojenská hodnost zemřelého na náhrobku je uve-

dena jako K. K. Feldmarschall lieutenant – to autor zcela chybně přeložil jako generálporučík. V rakouské císařské armádě taková hodnost neexistovala. Na jiném místě je „Hauptmann“ autorem překládán jako kapitán a nikoliv jako hejtman – kapitán je, s výjimkou námořnictva, další v rakouské císařské armádě neužívaná hodnost.

Na s. 106 je vyobrazená znaková aliance Thun-Hohenstein – Salm-Reifferscheidt pojmenovaná jako Thun-Hohenstein – Salm s autorovým odůvodněním, že vedle thunovského erbu jsou v druhém štítě zobrazení pouze dva lososi a ti jsou salmovští, proto i erb sám je nutné nazvat erbem rodu Salm. Takové hodnocení je liché a neopodstatněné, protože z uvedených souvislostí je zřejmé, že jde o erb Johany ze Salm-Reifferscheidtu. Autorovo pojmenování jejího erbu jako „Salm“ je pak zavádějící – je mystifikací. Dva lososi jsou tak jako tak korektním derivátem erbu rodu Salm-Reifferscheidt.

Genealogii Thun-Hohensteinů na s. 113–115 je možné ve více jak dvaceti případech upřesnit, doplnit nebo opravit ze zdrojů, které rozhodně nelze označit jako nedostupné (například kapucín Rudolf nebyl biskupem sekovským). Je zcela zjevné, nejen z tohoto příkladu, že nebyly řádně provedeny především korektury autorské. Ale ani korektury jazykové, protože hned ve druhém odstavci úvodu recenzované publikace je věta: „...náhrobníky byly zasazeny do podlahy kostelů a po staletích se-

šlapávány“, zřejmě správné znění má znít: „...do podlah kostelů a po staletí sešlapávány...“.

Autor v knize dvakrát použil pojem „merk“ v souvislosti s popisem měšťanské značky či znamení. Poté, co autor ve svém otištěném ohlase na kritickou recenzi teplického soupisu (viz GH 2/2002) odmítl opravu svého nepřesného pojmu „marka“ na korektní a všeobecně užívaný pojem „merka“, učinil nyní další pokus „prosadit si svou“ a od pojmu „marka“ přešel k pojmu „merk“ v domněnání, že je to již nenapadnutelné s odvoláním na Akademický slovník cizích slov. Recenzent potvrzuje, že pojem „merk“ je ve zmíněném slovníku uveden, ale s poznámkou, že jde o výraz zastaralý, tedy neužívaný. Nezbyvá než znovu opakovat – správným, korektním a v odborném prostředí všeobecně užívaným termínem je merka.

Autorem užívaná heraldická terminologie není všude správná. Turněský límec – správně turnajský; helm, dva helmy – přilba, přilby (helm je germanismus; mnohokrát užito helm a jen dvakrát přilba); dovnitř obrácený vlk (lev, jeřáb atd., dovnitř kráčející zubr) – podle pozice ve štítě buď otočený doleva, či přivrácený pokud jde o figuru „párovou“; obrácených barev – opačných barev; pruh – břevno; brána s černým pozadím – černá brána; pěticipá hvězda – pětihrtá hvězda; špice – klíny; lev ve skoku – nehlásí se, je to jeho základní pozice; pahorek – vrch, návrší; brněně

paže – obrněné paže; šikmo tekoucí potok – šikmé vlnité břevno; kvádřikovazed se stinkami – kvádrovaná hradba s cimbuřím; špičatá střecha – jehlancová střecha; prstence, prsteny (několikrát při popisu erbů Šliků) – kruhy; routový věvec (s. 136, erb Sasko-Lauenburský) – routová koruna; lipový list (dtto) – leknínový list; kosmý pruh (s. 136, erb Mladotů) – oboustranně zkrácené (nebo volné) kosmé břevno (tak na památce – autorův popis je literární a v rozporu s památkou); dělicí čára (s. 137, erb rodu z Goltzu) – čára polcení; koule (na vrcholu střechy) – makovice; ostrv – ostrev; ...se vznáší měsíc (s. 157, popis znaku Strupčic) – stoupající měsíc; ...se vznáší ... štítek (s. 166, popis znaku Vilémova) – mezi věžemi je ... štítek. Recenzent dodává, že nejde o úplný výčet všech autorem užitých nepřesných a špatných heraldických termínů.

Na s. 178 jsou autorem uvedena „stručná heraldická pravidla“. Záměrem autora bylo pomoci čtenáři v jeho základní orientaci v oboru. Uvedené informace však mohou laického čtenáře spíše uvést v omyl. Nelze akceptovat formulaci, že rozeznáváme kovy zlato (žlutou) a stříbro (bílou) – musí se konstatovat, že dle pravidel je přípustným ekvivalentem pro zobrazování erbů pro zlato žlutá a pro stříbro bílá s tím, že žlutá i bílá jsou nadále vnímány jako zlatá a stříbrná. Stejně nekorrektní je ve výčtu barev požití výrazů v závorkách – červená (rubínová),

modrá (blankytná). Rubínová i blankytná jsou zastaralé neužívané synonymní výrazy pro uvedené názvy barev před závorkami, které jsou jedinými a správnými pojmy. Rubínová a blankytná patří k jazyku erbovních listin 16., 17. a 18. století. Ty zcela ovlivnily českou heraldickou literaturu počátku 20. století, ale v moderní heraldice se nepoužívají, protože od té doby se český jazyk změnil a vyvinul. Při vyjmenování barev hnědá, nachová a přirozená je nutné poznamenat, že přirozená patří již do terminologické výbavy historické heraldiky, která ji užívala především k pokrývání lidských těl či jejich částí. Hnědá (stejně jako neuvedená šedá) nepatří mezi základní heraldické barvy. Je-li užitá hnědá na kmenech stromů, pak se obvykle popisuje „v přirozené barvě“. Kožešiny, stejně jako kovy a barvy, patří k heraldickým tinkturám a pokrývají se jimi nejen heroldské figury (jak míní autor), ale i figury obecné, resp. všechny heraldické figury. Termín „štípený“ užitý autorem jako ekvivalentní termín pro polcení je již odmítán, stejně jako synonymní a zastaralé termíny nazděl poloviční, rozpoltěný, visle dělený atd.

V tiráži je uvedena jako autorka kreseb Olga Maděrová. Není to přesné, protože lze rozpoznat autorské kresby Stanislava Valáška, Pavla Vrby, Dany Koutné, Františka Doubka, Rolanda Nohela, Václava Zajíčka, Lubomíra Zemana, Stanislava Kasíka a dalších. Vydavatel

Heraldika a genealogie 2002

měl zákonnou povinnost tyto osoby uvést v publikaci jako autory příslušných kreseb. Vydavatelé patří i další dvě výtky. První za to, že nezajistil korekturu jazykovou a také odbornou, a druhá za nepřehlednost knihy jako celku. Nepřehlednost se projeví především v okamžiku, kdy je nutné dohledávat transferované památky. Nekoncepčnost obsahu hesel nutí uživatele k častému vynucenému listování a nesnadnému vyhledávání lokalit. Znepřehlednění způsobuje také vložení barevných příloh přímo do textu soupisu, stejně jako genealogické tabule přerušující „tok“ textu i více jak třemi stranami. Obojí mohlo být na konci publikace. Recenzent mnohdy postrádal u fotografií a vyobrazení popisku, absence potřebné informace vede nevyhnutelně k zdlouhavému porovnávání textu a vyobrazení. I když bude recenzovaná publikace užívání schopna, přesto se recenzent nemůže zbavit, jistě zcela subjektivní, představy o nedostatečně uspořádaném „pelmelu“ a zároveň se domnívá, že autor mohl odvézt práci kvalitnější, ve zpracování méně povrchní a s lepší, důsledně dodržovanou, koncepcí. Snad příště...

Stanislav Kasík

Ferdinand Maděra – Heraldické a nápisové památky Chomutovska, Chomutov 2003

Vydalo Oblastní muzeum v Chomutově, 1. vyd., 191 stran, náklad 700 kusů, cena neuvedena.

Časopis „bratrského“ Klubu pro českou heraldiku a genealogii vyšel i vloni ve dvou dvojčíslech, tradičně věnovaných především šlechtické genealogii a heraldice. Nejobsáhlejším textem prvního dvojčísla je práce Jiřího Háse a Jaroslava Tovačovského Genealogie Nosticů z Nostic (s. 3-34), věnovaná původem hornolužickému rytířskému, posléze panskému a nakonec i hraběcímu rodu, který nepochybně sehrál důležitou roli i v dějinách českých zemí. Zájem autorů se přitom celkem logicky upírá zejména na historii a genealogii rodu v 17.-19. století, kdy jednotliví Nosticové zastávali důležité funkce ve správě země České koruny. Závěrem je připojen vývod zakladatelů dvou českých větví, Otty a Jana Hertvíka Nosticů, a sedmi manželek různých členů rodu. Jak napovídá seznam použité literatury a ostatně i absence poznámkového aparátu, rezignovali autoři na původní pramenný výzkum a omezili se na soustředění údajů, převzatých od starších autorů. Není nicméně sporu o tom, že zájemci o rod Nosticů může tento článek posloužit jako první, celkem obsažný nástin problematiky a odrazový můstek k dalšímu, podrobnějšímu studiu. Podobný charakter má i podstatně kratší stať Libora Chaloupky Stavitzelský rod Parlěů

(s. 35-40). Poněkud neorganicky působí, alespoň po mém soudu, mezi odbornými studii dvě práce Eduarda P. Martina, a sice esej Aristokratický pohled, doplněná o stručnou biografii a bibliografii v roce 2001 zesnulého Bertholda Waldstein-Wartenberga (s. 41-46), a krátké básnické zamyšlení nad kresbami A. Javory Umění naslouchat erbům (s. 47-48) – podobné jazykové obohacení odborného časopisu jistě není na škodu, svoje místo by však mělo najít spíše v jiné rubrice. Velmi podnětný a o hlubokou znalost evropské literatury opřený je naproti tomu stručný nástin Otto Semeráda Zlaté rouno v evropských zemích (s. 49-64). V krátkých zprávách přináší Milan M. Buben některá upřesnění týkající se původem dánského rytíře Františka Gansneba-Tengnagela, Otto Semrád informuje o ornátech rytířů Zlatého rouna a o jubileu vatikánského heraldika, kardinála B. B. Heima, Jaroslav Tovačovský zasvěceně doplňuje v HG dříve publikovanou studii F. Skřivánka o heraldických památkách v kostele Panny Marie pod řetězem a sám František Skřivánek informuje o záměru vybudování Středoevropského muzea heraldiky a o neznámé listině z poloviny 19. století, na níž je zachycena dobová podoba strakonického hradu a erb maltézského velkopřevora.

Druhé dvojčíslo má již tradičně monografický charakter, jeho stěžejní náplní je studie Antona F. Mali-

novského Heraldika českých renesančních graduálů litoměřického, rakovnického a žlutického (s. 87-142), bohatě doplněná obrazovým materiálem. Je zjevné, že zmíněné liturgické knihy jsou cenným heraldickým pramenem – objevují se v nich znaky šlechtické, měšťanské, městské i cechovní. V řadě případů jde o znaky, které se poněkud liší od podoby běžné literaturou uváděné, ve žlutickém kancionálu se dokonce objevují i znaky dosud nepopsané. Jaroslav Melichar a Jiří Hás se v článku Rytíři z Varnsdorfu (s. 143-156) věnují genealogii dvou různých rodů s tímto predikátem. Prvním byli Velflové z Varnsdorfu, jejichž kořeny sahají údajně do 12. století a kteří v 15.-16. století seděli na panství Staré Buky. Z rodu pocházeli i johanitský komtur Jindřich z Varnsdorfu, jeden z možných autorů tzv. Dalimilovy kroniky, a Hanuš starší Velfl z Varnsdorfu, královský hejtmán Trutnovska. Mladší a méně významný rod Knoblochů z Varnsdorfu se v Čechách připomíná v 15.-17. století. Jedná se opět především o kompilaci dosud známých literárních zmínek a údajů, chválu nicméně zasluhuje užití některých starších a méně známých titulů o dějinách Trutnovska a Žitavska, mimo jiné i Flaschnerovy Žitavské kroniky z roku 1799. Velmi zajímavé jsou mimo jiné některé postřehy autorů, opírající se o údaje topografického charakteru. Opět poněkud cize působí mezi odbornými studii esej Martina Petišky

Metternichové a jejich rodinný archiv

O českých erbech (s. 157-166). V části Zprávy naznačuje Jiří Hás některé genealogické souvislosti spojené s původem Sabiny z DrahoVIC a Sabiny z Vřesovic, v další krátké stati se věnuje Litobořským z Chlumu a na čtyřech stránkách připojuje rodokmen všech větví rodu z Chlumu, jenž patřil k nižší šlechtě, ačkoli jeho předkové zastávali ve 13. století ve správním aparátu přemyslovského státu velmi důležité funkce. Zde je nicméně třeba říci, že rodu nebyla dosud v genealogické literatuře věnována pozornost a že by si rozhodně zasloužil mnohem ucelenější a hlubší pozornost – údaje ve zmíněném rodokmenu jsou zjevně excerpovány ze starších genealogických sbírek a postrádají bohužel náležitou argumentační oporu.

Kromě zmíněných obsáhlejších i drobnějších prací přinášejí obě dvojčísla Heraldiky a genealogie i řadu stručných recenzí a celkově jistě představují zdroj zajímavého počtení pro každého zájemce o šlechtickou genealogii a heraldiku. Mnohem více pozornosti by ovšem mělo být věnováno redakční práci – ačkoli se jistě nejedná o prvořadě hodnotící hledisko, pravopisné chyby a neobratnosti při grafické úpravě stránek přeci jen celkovou kvalitu periodika zbytečně snižují.

Marek Starý

Heraldika a genealogie. Zpravodaj Klubu pro českou heraldiku a genealogii, ročník XXXV, 2002, 2 dvojčísla, 182 stran.

V letošním sborníku Státního ústředního archivu v Praze Paolinae historiae 11 vyšla krátká práce z pozůstalosti PhDr. Jaroslava Honce, věnovaná Metternichům a jejich rodinnému archivu. Ačkoliv byl autor archivářem, nezapřel v sobě svůj kladný vztah ke genealogii, a proto svou práci, pomyslně rozdělenou na dvě části, zahájil historií rodu Metternichů od prvních zmínek o nich začátkem 15. století až do současnosti, přičemž vyzdvihl některé jedince, kteří se význačnou měrou zasloužili o uchování rodového archivu.

Původně rytířský rod z oblastí Porýní dosáhl svého biologického, majetkového a společenského vrcholu v polovině 17. století, kdy existovalo 11 rodových linií. Ty však postupně chudly a vymíraly, až na linii devátou, nazývanou Metternich-Winneburg. Tato větev získala řadu statků v Porýní, ať dědictvím nebo výhodnými sňatky, a svou orientaci na vídeňské Habsburky dokázala využít k levnému zisku konfiskovaných statků Kynšperk a Kynžvart v Čechách. Jejich slibný hospodářský a mocenský rozběh však zastavila expanzivní politika francouzského krále Ludvíka XIV. a dvojí okupace Porýní v letech 1670 a 1685, která

pro ně znamenala ekonomickou degradaci a přinutila je k útěku na české statky. Zde si postupně, zejména v Kynžvartu, vybudovali své hospodářské centrum. V následujících letech tři příslušníci ve třech generacích významně působili v diplomatických službách rakouských Habsburků a postupně se dostali hospodářsky, zejména však společensky a politicky, na přední místo nejen v habsburské monarchii, ale v celé Evropě. Platí to především o známém kancléři Klementu Metternichovi.

Ve druhé části se autor zabývá samotným rodinným archivem Metternichů, uloženým v SÚA Praha. Pozornost věnuje postupnému budování archivu i snahám nejen majitelů, ale i jejich zaměstnanců-archivářů o jeho uspořádání. Výsledkem je uspořádání v několika částech, přičemž I. část tvoří majitelské listiny původních i získaných statků od roku 1290 do roku 1799 uspořádané chronologicky. II. část tvoří materiál osobního charakteru (křestní listy, svatební smlouvy, pítevní nálezy, diplomy, jmenování, životopisy apod.), méně závažné majetkové listiny, lenní listy, popisy statků, spory s poddanými a jednání o prodeji statků. III. část tvoří písemnosti Františka Jiřího Metternicha. Tyto tři části jsou ještě doplněny osobními archivy Klementa Metternicha z let 1795-1859 a jeho syna Richarda z let 1849-1895.

Autor v závěru své práce upozorňuje na význam Metternichovského

rodinného archivu především jako heuristické základny pro bádání v oblasti českých i světových dějin před i po roce 1848. Stejně tak může posloužit i pro studium habsburské říšské politiky proti Francii v letech 1599-1663, kterou realizovali trevírsky biskup Lotar Metternich a jeho pět synovců ve funkcích diplomatů a generálů nebo v souboru rytířů Nassavských pro období německé selské války roku 1525. Pochopitelně nepřijde zkrátka ani genealog, který zde nalezne obsažný a bohatý materiál nejen k jednotlivým členům rodu Metternichů a rodů spřízněných (např. Nassavských), ale i v Čechách se vyskytujících Husmanů a Kratzů.

Závěrem si dovoluji připojit jednu osobní poznámku vztahující se k Metternichovskému archivu uloženému v minulosti v zemědělsko-lesnickém archivu, resp. 2. odd. SÚA Praha v budově Ministerstva zemědělství v Praze na Těšnově. Při mé návštěvě mi PhDr. Honc vyprávěl, že jeden zahraniční návštěvník vyjádřil obdiv a uznání českému státu za péči, kterou věnuje památce významného světového diplomata a politika, Klementa Metternicha, jemuž pro uchování pozůstalosti vystavěl tak mohutnou budovu. Obdiv však pochopitelně trval jen do okamžiku, než návštěvník vstoupil do vlastních prostor archivu...

Jan Podhola

Jaroslav Honc – Metternichové a jejich rodinný archiv. In: *Paginae historiae* 11, Praha 2003, s. 193-217.

Projekt GENE 2003 – příprava veřejného zdroje informací pro podporu bádání

Pro podporu genealogického bádání na Internetu již existuje v zahraničí mnoho specializovaných serverů (tj. stálých stránek, databází, rozcestníků). Většinou však tyto existující servery shromažďují převážně osobní genealogická data (jméno, příjmení, místo atd.). Jen ojediněle ale nacházíme další důležité zdroje tolik potřebné pro hlubší genealogické bádání, které by byly přehledně uspořádané a volně dostupné badatelům (např. odkazy na historii, obce, grunty, sčítání lidu, matriky atd.). Například na německém serveru genealogy.net podobné informace jsou, ale v nestrukturované a omezené podobě. Dalším možným zdrojem pro badatele jsou americké a anglické genealogické servery, které za předplatné umožňují přístup ke kvalitním databázím, např. seznamům imigrantů, rejstříkům zemřelých nebo matrikám. Databáze těchto zahraničních serverů (např. familysearch.com, ancestry.com, gen-dex.com, gedlink.com) jsou však spíše orientovány na nalezení údajů o jednotlivých předcích.

Čeští badatelé hledají z volných zdrojů na Internetu nejen registry jmen a zprostředkování kontaktů na individuální badatele, ale potřebují i obecnější veřejné zdroje informací jako jsou registry obcí, indexy a mapy katastrů apod. Proto skupina členů ČGHSP a aktivistů letos přišla s pro-

jektu GENE 2003, který by měl v tomto směru rozšířit genealogický server *Genea.cz*, založený před několika lety Petrem Kroužkem a skupinkou dalších nadšenců. Na serveru *Genea.cz* se již za minulé roky podařilo nashromáždit mnoho informací (články, odkazy, návody ke genealogické práci apod.). Projekt GENE 2003 si klade za cíl nabídnout badatelům prostředek pro výměnu údajů a zdroj dalších informací a časem tak ze serveru *Genea* vytvořit hlavní „portál“ a nekomerční genealogický server v ČR.

Projekt GENE 2003 má za cíl v konečné podobě umístit na server *Genea.cz* následující informace:

- soupisy matrik a matriky dle far – ve spolupráci s archivy a badateli
- gruntovní knihy – soupisy nebo obsahy knih
- sčítání lidu, poddaných podle víry, konzumentů soli, zpovědní seznamy – ve spolupráci s archivy a badateli
- osobní genealogie – základní informace sdílené badateli ve formě jméno, příjmení, data narození, sňatku a úmrtí, rodiče, lokalita a odkaz na badatele, jak je to na zahraničních genealogických serverech. Import ve formátu GEDCOM 5.5
- mapy – naskenované mapy různých období
- velkostatky – majetkové poměry a indexy panství z různých období

- administrativní členění – seznam obcí a lokalit z tzv. územně identifikačního registru (UIR) doplněný o informace o administrativním členění v různých obdobích
- pohlednice a fotografie – naskenované obrázky od badatelů
- historie obcí s odkazy – odkazy na informace o lokalitě na internetu
- další informace o obcích, osobách a osobnostech ve formě odkazů na originální stránky badatelů, archivu a organizací

Před projektem GENE A 2003 leží pro nejbližší období cca poloviny roku 2004 několik zásadních úkolů:

Přesně definovat a rozepsat záměr projektu obecně i technicky a předložit ho k odborné diskusi v užším kruhu informatiků.

Zajistit technologii serveru a připravit programové řešení GENE A tak, aby bylo kompatibilní se systémy, které již ve státní správě vznikly (např. územně identifikační registr).

Jako pilotní projekt umístit soupisy (rejstříky) matrik na server Genea.cz v horizontu první poloviny roku 2004. První kroky k zpřístupnění rejstříků matrik již byly provedeny a kontakty navázány.

Oslovit širokou komunitu profesionálních i laických genealogů, archivů a dalších organizací s nabídkou spolupráce různými formami na projektu GENE A 2003.

Přesvědčit badatele, archivy a organizace k uveřejňování příslušných dat na genealogickém serveru Genea.cz v definovaných etapách.

Nejde o »vykrádání« práce badatelů; každý uveřejní jen to, co uzná za vhodné. Samozřejmostí je sběr dat vlastními silami v rámci projektu.

Postupně dopracovat technické a organizační řešení podle specifikace, aby server sloužil různým genealogickým oblastem a mohl se dále vyvíjet.

Na serveru <http://www.bkcz.info> je ke stažení otevřené aktuální znění obecné a technické specifikace projektu GENE A 2003. Uvítáme Vaše věcné připomínky a pomoc.

V polovině října se projekt GENE A 2003 nachází ve stavu pilné práce na datovém modelu (tj. rozvržení vazeb, databázových tabulek apod.) a přípravy pro programování samotné aplikace pro server. Aktivně spolupracujeme s ČGHSP a Odborem archivní správy Ministerstva vnitra. Máme příslib, že ředitelé Státních oblastních archivů umožní pro projekt GENE A 2003 hromadný sběr dat v pilotním projektu soupisu matrik.

Rádi bychom vyzvali badatelskou veřejnost v případě zájmu o zapojení do projektu GENE A 2003. Pokud chcete získat další informace o projektu GENE A 2003, sledujte internetový server www.bkcz.info zaměřený na popularizaci výpočetní a digitální techniky v genealogii) nebo kontaktujte vedoucího projektu GENE A 2003 Tomáše Krůtu (tomas.kruta@centrum.cz).

Ve spolupráci s výborem ČGHSP Vás budeme v GHL dále informovat o postupu projektu.

**Tomáš Krůta, Petr Kroužek,
Oldřich Pešek, Ondřej Velek**

Předběžný průzkum zájmu o PC kurzy a elektronické dokumenty na CD

Skupina pro využití počítačů v genealogie (SVPG ČGHSP) slouží badatelům z ČGHSP i dalších spolků. Skupina připravila v roce 2003 nový Internetový server www.bkcz.info, ve spolupráci připravuje projekt GENE A 2003 (viz samostatný článek), zajišťuje provoz malé (bohužel nepříliš živé) interní elektronické konference a pořádá neformální diskuse tzv. „úterníky“ v Klubu na Novotného lávce v Praze. Opětovně zvažujeme, zda v roce 2004 uspořádat pro badatele organizačně jednodušší počítačové genealogické semináře nebo pro náročnější zájemce podrobnější placené praktické kurzy práce s počítači. Zvažujeme také přípravu účelového „průvodce po vybraných zdrojích informací“, který by byl vytvořen na kompaktním disku (CD) a mohl by posloužit badatelům, kteří nemají dobrý přístup k Internetu.

Kurz pro začínající PC badatele by měl zájemcům (s minimálními znalostmi počítačů) vysvětlit přípravu a vkládání dat do genealogických programů, používání textových editorů, jednoduchých tabulek a databází, grafických programů a utilit, způsoby zálohování dat a posílání dat elektronickou poštou.

Kurs genealogického Internetu (předpokládající základní počítačové dovednosti) by měl naučit efektivně využívat elektronickou ko-

munikaci, hledání na Internetu v zahraničních bazích, a dát základní návod, jak si vybudovat vlastní genealogické stránky na Internetu.

Archiv na kompaktním disku by měl obsahovat základní nástroje práce genealoga na Internetu jako jsou prohlížeče Internetových stránek, dokumentů a obrázků (Explorer, Adobe Reader, InfranView apod.), instalační dávky genealogických programů (počeštěných BK5 a 6, Ages, FzipFamily, GenoPro, pomocných programů, tzv. utilit, apod.), dále dostupné elektronické dokumenty (seznamy obcí, seznamy jmen, některé opisy rejstříků a matrik, adresy archivů, zajímavé články, Rádce SVPG apod.). Archiv by mohl dále obsahovat části stažených Internetových stránek významných tuzemských organizací se vztahem k tématu (ČGHSP, MGHS, CESARCH, archivů, ČSÚ, ČKÚZ aj.) a nakonec i některé osobní Internetové stránky badatelů. Množství dokumentů na CD bude záviset i na pomoci jednotlivých badatelů a jejich ochotě zveřejnit zajímavé práce a dokumenty a také na získání dobrých lektorů.

Kursy by se konaly dvě soboty ve vhodném jarním termínu v Praze ve vhodné počítačové učebně. Předběžná cena kursu je odhadována na cca 400 Kč. Archiv dokumentů a programů na CD bude pro účastníky kurzu v ceně 100 Kč (pro další

zájemce za 300 Kč). Pro konání kurzu resp. výrobu „průvodce“ na CD je podmínkou dostatečný počet zájemců. S Vašimi podněty, pomocí a zájmem o daný kurs nebo „průvodce“ na CD kontaktujte Ondřeje Velka

(ondrej.velek@ecn.cz). V případě dostatečného počtu ohlasů budeme zájemce o kurs a CD podrobněji informovat.

Bohumír Kurz, Ondřej Velek,
Tomáš Krůta

Aktiv vedoucích poboček

Správní výbor ČGHSP zorganizoval dne 11. října 2003 v sídle Společnosti aktiv vedoucích poboček. Cílem tohoto setkání bylo projednat možnosti vzájemné spolupráce a výměna zkušeností z jejich činnosti. Aktivu se zúčastnili zástupci poboček z Pardubic, Plzně a Příbrami. Pobočka v Českých Budějovicích ukončila dne 12. září 2003 svoji činnost pod hlavičkou Společnosti. Stejně tak vzal správní výbor na vědomí ukončení činnosti skupiny příznivců v Liberci jako pobočky ČGHSP.

Účastníci aktivu v diskusi projednali vzájemné vztahy mezi pobočkou a ústředím. Vznik a fungování každé pobočky by mělo vyplývat z praktických potřeb a zájmů členů, případně i dalších nových zájemců. Je logické, že pravidelní účastníci akcí pobočky by měli být řádnými členy ČGHSP. Na aktivu byla zdůrazněna samostatnost poboček při organizování schůzek a nezasahování správního výboru do jejich činnosti. Jedině členové společnosti v regionech mohou posoudit, zda jsou pro činnost pobočky vhodné podmínky,

mezi které patří především opravdový zájem členů se scházet, vyměňovat si zkušenosti z badatelské činnosti, případně poskytovat pomoc začínajícím členům. Další velmi důležitou podmínkou je existence schůzkového místa, kde se aktivity pobočky mohou odehrávat. Historie poboček jasně prokázala, že direktivní zakládání poboček z Prahy je zcela neperspektivní a to zejména v případech, kdy chybí již uvedené dvě podmínky.

Správní výbor může pobočkám poskytnout pro jejich činnost publicitu prostřednictvím internetové stránky nebo v GHL. Je ale třeba, aby tyto informace byly udržovány v aktuálním stavu. Je nezbytné, aby jakékoliv změny v činnosti poboček byly včas zaslány správnímu výboru. Jedná se především o kontaktní adresy a telefony, termíny schůzek a místa schůzek.

V závěru této informace správní výbor vyzývá členy ČGHSP, kteří bydlí v místech činnosti poboček nebo v blízkém okolí, aby se do jejich činnosti podle svých možností zapojili.

Alois Karel Stara

Nabídka publikací

Vkanceláři ČGHSP si můžete také vybrat z široké nabídky publikací, které vydal Klub pro českou heraldiku a genealogii. Objednané publikace zasíláme poštou na dobírku.

Der mährische Adel, Siebmacher's Wappenbuch, reprint 1999, cena 1200,- Kč

Der böhmische Adel, Siebmacher's Wappenbuch, reprint 1999, cena 1200,- Kč

Dějiny rodu Sternbergů, F. Palacký, Z. Sternberg, cena 110,- Kč

Černínové z Chudenic, P. Koblasa, cena 40,- Kč

Němečtí rytíři v Českých zemích
F. Skřivánek, cena 120,- Kč

Heraldické památky kostela
Panny Marie pod řetězem,

F. Skřivánek, cena 60,- Kč

Maltézský kostel Panny Marie pod řetězem, F. Skřivánek, cena 60,- Kč

Markvartici, B. Waldstein-Wartenberg, cena brožované 120,- Kč, vázané 170,- Kč

Šlechtické rody na Rychnovsku,
J. Hás, cena 150,- Kč

Genealogie rodu Nosticů, J. Hás, cena 50,- Kč

Náhrobníky a epitafy ve Strahovské bazilice, M. Hlinomaz, cena 40,- Kč.

Jan Podhola

Informace k úhradě členských příspěvků

Vážení přátelé,
současně s tímto číslem GHL dostáváte složenku na úhradu členského příspěvku na rok 2004. Efektivním hospodařením se nám dařilo po celé minulé volební období udržet členské příspěvky na výši roku 1998. Soustavně zvyšující se částky u řady nákladových položek a bohužel i nekázeň řady členů však vedou k tomu, že nejsme schopni je nadále pokrývat ze

současných členských příspěvků bez ohrožení vyrovnaného hospodaření a finanční stability. Proto valná hromada Společnosti dne 23. února 2002 schválila členský příspěvek na rok 2003 ve výši, který byl odsouhlasen i pro rok 2004 a který je následující:

300 Kč u výdělečně činných členů a 200 Kč u nevýdělečně činných členů

Na přiložené složence je předepsán VS (variabilní symbol), který tvoří Vaše členské číslo. Protože provedené úhrady jsou zpracovávány automatizovaně právě na základě tohoto VS, který nám banka uvádí na výpisech z účtu jako jediný identifikační údaj, žádáme Vás, abyste tento VS žádným způsobem neupravovali (např. doplňováním roku apod.). Pokud použijete k úhradě převodní příkaz, žádáme Vás rovněž o uvedení členského čísla v kolonce VS.

Řádné uvádění VS nám pomáhá nejen k rychlejšímu zpracování,

ale šetří i čas a náklady spojené ve styku s bankou při identifikaci neoznačených plateb.

Současně si dovoluujeme upozornit na členskou povinnost uhradit členský příspěvek do konce března příslušného roku. Splnění této povinnosti nám rovněž pomáhá šetřit čas i náklady spojené se zasíláním upomínek a individuálních zásilek, ale i včasné zajištění finančních prostředků pro činnosti Společnosti a pro vydávání GHL a dalších publikací.

Jan Podhola

Poděkování patří právě Vám...

Správní výbor vyjadřuje poděkování všem členům i příznivcům naší Společnosti, kteří v uplynulém roce 2003 rozšířili řadu knižního fondu ČGHSP poskytnutím svých rodopisných prací, kronik, publikací, CD i článků. Jedná se o následující osoby a organizace:

Státní okresní archiv Kolín
Muzeum Velvary
Muzeum Klatovy

Čada Jaroslav
Havelková Olga
Kraus Pavel
Krejčík Aleš
Lešanovský Karel
Löwitová Marie
Makovský Vladimír
Marcianus Zdeněk
Novák Ladislav

Oulík Jan
Pumprla Rostislav
Pokorný Radek
Rybáček Miroslav
Řepka Vojtěch
Slaboch Martin
Sušický Viktor
Škrabal Miroslav
Štýbler Václav
Ulenfeld Stašek
Velek Ondřej
Věcovský Stanislav

Helena Voldánová

Jubileá členů v roce 2004

70 let

Čipera Karel
Hlavnička Přemek
Hrušková Helena
Janatová Alena
Klouček Miroslav
Kurz Bohumír
Marečková Zdeňka
Míča Emil
Moravec Václav
Plíhal Vratislav
Sajvera Bohuslav
Smitka Josef
Šméral Stanislav
Valentová Magdalena
Vilímek Ivan

75 let

Berndtová Božena
Dvorný Valdemar
Gütter Ladislav
Kmínek Miroslav
Lešanovský Karel
Machaň Drahomír
Potužníková Vlasta
Šmíd Václav
Zabilanská Libuše

80 let

Barša Adolf
Bazika Miroslav
Daníhelka Ladislav
Hošna Bohumil
Jonáš Miroslav
Krutská Květa
Kužel Živan
Makovský Vladimír
Matouš Jan
Polanecká Jiřina
Sepekovský Karel
Stupková Eva
Vohrnová Jiřina
Zahálka Jindřich

85 let

Dočekal Antonín

90 let a více

Flídr Josef
Hanuš Ladislav
Melichar Rudolf
Procházka Ladislav
Rychlý Vladimír
Sedláček Miroslav
Ullrich Oldřich
Věcovský Stanislav
Vinař Otakar

Jubilantům přejeme dobré zdraví a ještě mnoho chuti do rodopisných bádání!

Termíny „středečnicků“ na I. pololetí 2004

21.1., 11.2., 25.2., 10.3., 24.3., 7.4., 21.4., 12.5., 9.6.

Program „středečnicků“ bude doplněn začátkem ledna a uveřejněn na internetových stránkách ČGHSP.

Schůzky se budou konat v uvedené termíny vždy od 17,00 hodin ve společenské místnosti v **Revoluční 5.**

Jan Podhola

Knihovnik a správní výbor ČGHSP Vás zvou
v sobotu dne 20. března, resp. 22. května 2004
od 9,00 do 16,00 hod. na

DEN OTEVŘENÝCH DVEŘÍ

Mimořádně bude otevřena knihovna a kancelář Společnosti.

POZVÁNKA NA VALNOU HROMADU České genealogické a heraldické společnosti v Praze

kteřá se koná

v sobotu 28. února 2004 od 10,00 hodin

v zasedací místnosti

Ústavu pro zemědělské a potravinářské informace
(Praha 2, Slezská 7)

Program:

Zahájení

Volba zapisovatele a návrhové komise

Zpráva Správního výboru o činnosti ČGHSP za rok 2003

Zpráva o finančním hospodaření ČGHSP za rok 2003

Zpráva Revizní komise k činnosti a hospodaření ČGHSP

Diskuse k předneseným zprávám

PŘESTÁVKA

Udělení čestného členství a uznání za práci pro ČGHSP

Plán práce na rok 2004

Návrh na usnesení a jeho schválení valnou hromadou

Závěr

Poznámka:

Prezentace účastníku započne již v 9 hodin.

Před valnou hromadou je možno uhradit členský příspěvek na rok 2004
a zakoupit publikace s genealogickou a heraldickou tematikou.

Po ukončení valné hromady proběhne volná diskuse
na téma genealogie a heraldiky.

Spojení k ÚZPI:

Od stanice Metra A Náměstí Míru

Od stanice TRAM 4, 10, 16, 22 Náměstí Míru

Úřední hodiny v místnosti Společnosti:

každé pondělí od 15,00 do 17,00 hodin (kromě měsíců července a srpna).

Knihovna v místnosti Společnosti:

každé první úterý v měsíci od 17,15 do 19,00 hodin (kromě měsíců července a srpna).

Autoři tohoto čísla:

Ing. Zbyněk Hauser, Třešňová 766, 280 02 Kolín
Jaroslav Formánek, Masarykova 864, 280 02 Kolín 2

Genealogické a heraldické listy, ročník XXIII., číslo 4/2003

Pro své členy vydává

Česká genealogická a heraldická společnost v Praze

Fantova 1784, Praha 5, 155 00, tel.: 251 613 490

<http://www.genealogie.cz>

e-mail: cghsp@email.cz

Bankovní spojení: 108696177/0300 (ČSOB), 122991359/0800 (ČS)

Odběr časopisu je vázán na zaplacení členského příspěvku.

Za původnost a obsah článků ručí autoři.

Připravuje Redakční rada ve složení:

PhDr. Karel Černý, PhDr. Ing. Jaroslava Honcová, CSc.,

PhDr. Vladimíra Hradecká, Jan Oulík, Mgr. Marek Starý, Ph.D.

Jazykové korektury: PhDr. Jan Podhola, Mgr. Marek Starý, Ph.D.

Grafická úprava: Šárka Klomíková

Uzávěrka: prosinec 2003 – dáno do tisku v prosinci 2003 – Počet výtisků: 1000

ISSN 1212-9631

Tisk: Polygrafické SOU Svoboda s.r.o., Bellova 352, 109 00 Praha 10